

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Dominika Beranová

**Lexikografické uchopení jazykových registrů na
příkladu slovníků obecného jazyka francouzského**

Lexicographical grasp of language registers using general French
language dictionaries

Praha 2019

Vedoucí práce: Mgr. Radka Mudrochová, Ph.D.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doktorce Radce Mudrochové, která vedla mou bakalářskou práci a svými cennými připomínkami a radami mi ji pomohla dokončit.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 5. května 2019

Dominika Beranová

Klíčová slova

lexikografie, francouzština, slovník, jazykový registr, le Petit Robert, Larousse, TLFi

Key words

lexicography, french, dictionary, language register, le Petit Robert, Larousse, TLFi

Abstrakt

Bakalářská práce *Lexikografické uchopení jazykových registrů na příkladu slovníků obecného jazyka francouzského* představuje čtenáři problematiku jazykových registrů a jejich značení ve francouzských slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*. Je rozdělena do třech základních celků.

První část práce seznamuje s pojmem lexikografie. Jsou zde představeny její základní definice, a to jak slovníkové, tak výklady francouzských a českých lingvistů. Představena je v krátkosti také historie této disciplíny. Část o lexikografii se rovněž soustředí na její nejznámější produkt, tedy slovník. Práce nabízí základní typologii slovníků a zaměřuje se především na slovníky obecného jazyka francouzského a prezentuje konkrétně tři: *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*. Základně představí jejich obecnou charakteristiku, strukturu a historii.

Další část představuje jazykové registry francouzského jazyka a jejich základní dělení. Hlavním cílem této kapitoly je vymezit terminologii francouzského pojmu *registre*, který je mnohdy velmi problematický. Již ve slovníkových definicích tohoto pojmu se práce shledává s terminologickou nejednotností a v případě odborných definic českých a francouzských romanistů se škála pojmů ještě více rozšiřuje. Kapitola se tedy snaží porovnat různá pojmenování pro jazykový registr a vybrat ten, jenž bude nejvhodnější pro tuto práci. Přes všechny prezentované pojmy se pro potřeby předložené práce jeví jako nejvhodnější *registre a niveau*, jež jsou často uváděna jako synonyma. Registry jsou následně rozděleny do čtyř základních skupin, jsou představeny jejich základní rysy a charakteristiky, ale také jejich lexikografické značení ve třech vybraných francouzských slovnících.

Poslední část práce se porovnává značení nestandardních registrů (familiárního, populárního, vulgárního a argotu) ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi* na konkrétních příkladech. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi problematickou oblast francouzského jazyka z pohledu vymezení jazykového registru a linie mezi těmito registry je příliš tenká, cílem je analyzovat vzorek slov a porovnat, zda se jejich značení registru v těchto třech slovnících liší, nebo je naopak identické. Ze získaných informací nakonec vyplývá, že všechny tři slovníky se velmi odlišují ve svém značení jazykových registrů. Nejvíce odchylek práce zaznamenává v případě slovníku *Larousse*. Mezi slovníky *Le Petit Robert* a *TLFi* bylo naopak shledáno mnohem více shody, nicméně hranice dělení jazykových registrů je stále velmi subjektivní.

Abstract

This bachelor thesis *Lexicographical grasp of language registers using general French language dictionaries* presents the issue of language registers and their marking in the French dictionaries *Le Petit Robert*, *Larousse* and *TLFi*. The thesis is divided into three elementary parts

The first part familiarizes with the term Lexicography and its basic definitions. There are explained both dictionary definitions and the definitions by Czech and French linguists. Very shortly the history of lexicography is mentioned, too. This part is also focused on its most famous product, which is dictionary. The thesis offers the elementary typology of dictionaries and aims the attentions mainly on the general French dictionaries and introduces concretely these three ones: *Le Petit Robert*, *Larousse* and *TLFi*. It acquaints the readers with their general characteristic, structure and history.

The second part presents language registers of French language and its basic division. The main part is to determine the terminology of French term *register*, which is often very problematic. Already in the dictionary definitions the bachelor thesis finds terminology disunion and regarding specialized definitions of Czech and French experts in Romance language the scale of definitions has still been much more diversified. The chapter tries to compare various names of language register and to choose the one that is the most convenient for this thesis. Despite all the presented terms the most convenient term seems to be designations *registre* and *niveau* for this thesis. Both designations are often presented as synonyms. The registers are afterwards divided into four elementary groups where their elementary attributes and lexicography indication in the chosen French dictionaries are introduced too.

The last part compares the indications of non-standard registers (familiar, popular, vulgar, argot) in the dictionaries *Le Petit Robert*, *Larousse* and *TLFi* on concrete examples. In view of the fact that it is very problematic field of French language from the language register point of view and the line between these registers is too thin the main aim is to analyse some samples of words and to compare if the indication in these three dictionaries are different or identical. From the gained collection of information it follows that all the three dictionaries differ from its indication of the language registers. Most variations are noticed in the dictionary *Larousse*. On the contrary the dictionaries *Le Petit Robert* a *TLFi* show much more correspondence. Nevertheless the bound of language register division is still very subjective.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Lexikografie.....	11
2.1 Vymezení pojmu lexikografie	11
2.1.1. Definice českých a francouzských výkladových slovníků	11
2.1.2. Definice francouzských lingvistů	13
2.1.3. Definice českých lingvistů.....	14
2.1.4. Historie lexikografie	15
2.2 Vymezení pojmu slovník	17
2.3 Obecné slovníky jazyka francouzského	19
2.3.1. <i>Le Petit Robert</i>	19
2.3.2. <i>Larousse</i>	20
2.3.3. <i>Trésor de la langue française informatisé (TLFi)</i>	22
3 Jazykové registry	23
3.1 Vymezení pojmu jazykový registr.....	23
3.1.1. Definice českých a francouzských výkladových slovníků	24
3.1.2. Definice francouzských lingvistů	26
3.1.3. Definice českých lingvistů.....	27
3.2 Rozdělení jazykových registrů	29
3.2.1. Registr <i>soutenu</i>	30
3.2.2. Registr <i>standard</i>	31
3.2.3. Registr <i>familier</i>	32
3.2.4. Registr <i>populaire</i>	33
3.2.5. Lexikografické značení registrů ve slovnících.....	34
4 Praktická část.....	35
4.1 Metodologie	35
4.2 Analýza stanoveného korpusu	36
4.2.1. REGISTR <i>FAMILIER</i>	36
4.2.2. REGISTR <i>POPULAIRE</i>	44
4.2.3. REGISTR <i>VULGAIRE</i>	52
4.2.4. REGISTR <i>ARGOTIQUE</i>	59
5 Závěr.....	70
6 Bibliografie	72

7 Seznam tabulek, grafů a obrázků.....	74
8 Seznam zkratk 75	75
9 Résumé.....	76

1 Úvod

Lexikografie tvoří nedílnou součást nejen lingvistického prostředí, ale zasahuje i do působení v běžném životě člověka, ježto je sám uživatelem a vlastně i tvůrcem (nejen) lexikálních jednotek představující hlavní předmět zájmu lexikologů i lexikografů. Díky lexikografii můžeme snadno nahlédnout do slovníků, ať už výkladových nebo vícejazyčných. Slovník doprovází jedince od jeho školních let až po stáří, jedná se tedy o nejčastěji používanou lingvistickou pomůcku. Vzhledem k rychlému vývoji jazyka, výkladový slovník obecného jazyka je výbornou příručkou při ověřování správnosti pravopisu pro rodilého mluvčího, ale i pro jedince, který se právě daný jazyk snaží ovládnout. Slovníky obecného jazyka uživatelům navíc pomáhají se správným výběrem slov dle dané komunikační situace, obsahují totiž značení jazykového registru, ke kterému daný výraz náleží. Jazykové registry jsou poměrně těžce vymežitelné, obzvláště pokud se jedná o tzn. nižší, nestandardní jazyk, jenž nepatří do oficiálního jazyka. Uchopení jazykových registrů se tedy může velmi často lišit, protože nemá striktně daná pravidla.

Cílem práce je představit lexikografii, slovníky obecného jazyka francouzského, jazykové registry, a nakonec provést analýzu shody jejich značení ve třech francouzských slovnících.

Pro pochopení disciplíny lexikografů bude v první části upřesněno, jaké činnosti do tohoto oboru spadají a budou představeny definice českých a francouzských výkladových slovníků. Dále bude lexikografie vymezena i z pohledu francouzských a českých lingvistů a stručně bude nastíněna i její historie. Nezbytnou součástí této kapitoly pak bude definice slovníků, kdy rovněž budou zkoumány jak definice slovníkové, tak definice francouzských a českých lingvistů. Představena bude také základní typologie slovníků se zaměřením především na tři francouzské slovníky, které budou představovat hlavní zdroj pro analýzu této práce, a to na *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*. U těchto tří slovníků bude přiblížena jejich historie a základní charakteristika.

Následující kapitola se bude věnovat jazykovým registrům, které jsou stěžejním prvkem této práce. Jako tomu bylo v předchozí části, nejprve bude tento pojem definován na základě slovníkových výkladů a následně se bude práce zbývat terminologií, již navrhuje francouzští a čeští romanisté. V této části bude také věnována pozornost problematice jazykových registrů, a to především jejich nejednotnosti jak v případě terminologie, tak i v jejich dělení. Poté jazykové registry francouzského jazyka budou rozděleny na čtyři

základní skupiny a na závěr budou upřesněna jejich značení ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*.

Třetí část této práce se bude snažit analyzovat rozdíly mezi značením jazykových registrů ve třech výše zmíněných slovnících. Základním zdrojem pro tuto analýzu bude elektronický slovník *Le Petit Robert*, který umožní vyselektovat dvacet slov pro každý z nestandardních registrů (a to pro familiární, populární, vulgární a argot). Nestandardní jazyk je totiž nejproblematičtější částí francouzského jazyka a jeho rozdělení není zcela jednotné. Značení jazykového registru bude zaznamenáno do tabulek a následně upřesněno i značení vybraných slov ve dvou zbývajících slovnících. Získané informace budou poté vyhodnoceny a práce tak umožní rozhodnout, zda se uchopení jazykových registrů liší či ne.

2 Lexikografie

První kapitola praktické části práce se zaměřuje na pojem lexikografie. Nejprve tuto disciplínu obecně definuje, přibližuje její působení a předmět zkoumání. Další část se pak opírá o francouzské výkladové slovníky *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*, které budou výchozím bodem pro zkoumání slovníkového uchopení jazykových registrů, a představí slovníkové definice lexikografie. Podíváme se také na pojetí lexikografie francouzskými a českými lingvisty a zaměříme se rovněž na její historii. V další části se budeme věnovat slovníkům, především jejich druhům a různým dělením, nakonec pak detailněji představíme tři výkladové francouzské slovníky: *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*.

2.1 Vymezení pojmu lexikografie

Lexikografie, stejně jako lexikologie, jsou lingvistické disciplíny zabývající se lexikem, tedy slovní zásobou. Přestože jsou tyto dvě nauky velmi úzce spjaty, najdeme mezi nimi zásadní rozdíl. Lexikologii můžeme definovat jako jazykovou vědu pokládající teoretický základ, který zkoumá, popisuje a vykládá lexikální jednotky (slova, slovní spojení, frazémy atd.).

Lexikografie je lexikologií ovlivňována, vychází z ní, a především aktivně praktikuje její teorie. Je také mnohem podrobnější, jelikož zahrnuje např. pravopis, výslovnost i přízvuk daného výrazu. Název lexikografie je složen ze dvou slov latinského původu: *lexikon* (slovník) a *graphein* (psát). Zjednodušeně bychom ji mohli označit jako „slovníkářství“¹. Do této vědní disciplíny nespadá pouze tvorba slovníků, ale také teorie lexikografie zkoumající mimo jiné typy slovníků, jejich nomenklaturu, účely nebo historii.

2.1.1. Definice českých a francouzských výkladových slovníků

Pojem lexikografie je v odborných literaturách a encyklopedických slovnících vymezen různým způsobem. Může se lišit v podrobnosti definice či vazbě lexikografie na lexikologii. Níže uvedeme několik definic z rozlišných zdrojů. Zprvu se zaměříme na

---

¹ CzechEncy: *Nový encyklopedický slovník češtiny*, [online], Masarykova Univerzita, Brno, 2012-2018, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

„laická“ vymezení pojmu lexikografie v obecných encyklopedických francouzských slovnících, abychom následně přešli k odborným výkladům lingvistů a lexikografů.

Jak bylo již uvedeno, v první řadě představíme definice slova lexikografie z francouzských slovníků obecného jazyka. Ku příkladu ve slovníku *Larousse, Dictionnaire de la langue française* se nalézá pojem lexikografie pod slovem *lexique* s vysvětlením: „*lexikografie* *podst. jm. (1765). 1. Dílo lexikografa, které spočívá ve shromažďování a zkoumání slov daného jazyka. – 2. Vědecké zkoumání lexika a slovníků.*“^{2,3} (vlastní překlad). Na první pohled je patrné, že definice obsahuje dvě uchopení oddělená čísly, tj. dílo lexikografa na jedné straně a výzkum lexika a slovníku na straně druhé. Slovník *Le Petit Robert* uvádí v jedné definici, že: „*lexikografie* *podst. jm. – 1757– z lexikograf, práce a technika lexikografa; shromažďování a zkoumání slov a výrazů konkrétního jazyka, pozorovaných společně s jejich formami a významy.*“^{4,5} (vlastní překlad). Zajímavé ovšem je, že oba výše zmíněné slovníky uvádějí odlišný letopočet, ve kterém se slovo lexikografie poprvé objevilo (Larousse 1765 a Petit Robert 1757). Pokud nahlédneme do internetového *TLFi*⁶, nalezneme, stejně jako v *Le Petit Robert*, rok 1757. Zmínku o lexikografii udává také referenční dílo úzu francouzského jazyka *Le Bon usage*, jenž mj. upozorňuje na dřívější možnou záměnu pojmů lexikologie a lexikografie jakožto synonym: „*Tu a tam byla lexikografie považována jako synonymum lexikologie. Ale dnes je lexikografie sepisování seznamů slov (slovníky, lexika atd.)*“^{7,8} (vlastní překlad). Další pohled nabízí *Centre national de ressources textuelles et lexicales*,⁹ který rozlišuje dvě linie pojmu lexikografie. Zaprvé vymezuje lexikografii jako disciplínu, jejímž cílem je vytváření slovníků. Pod ní spadá samotná technika jejich tvorby, jejich realizace, ale také teoretická analýza těchto

---

² DUBOIS, Jean, Collectif, *Larousse, Dictionnaire de la langue française*. Lexis, Paris, Larousse, 1979, str. 668.

³ „*lexicographie* *n. f. (1765). 1. Art du lexicographe consistant à recenser et étudier les mots d'une langue. – 2. Étude scientifique des lexiques et des dictionnaires.*“

⁴ ROBERT, Paul, *Le Petit Robert sous direction de REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette*, Paříž, Dictionnaires Le Robert, 2018, str. 1449.

⁵ „*lexicographie* [*leksikografí*] *n. f. – 1757 – de lexicographe, Travail et technique du lexicographe; recensement et étude des mots et des expressions d'une langue déterminée, considérés dans leurs formes et leurs significations.*“

⁶ *TLFi: Trésor de la langue française informatisé*, [online], ATILF – CNRS & Université de Lorraine, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr>.

⁷ GREVISSE, Maurice, *Le Bon usage 14e édition*, Bruxelles, De Boeck, 2008.

⁸ „*On a parfois considéré lexicographie comme un synonyme de lexicologie. Mais aujourd'hui la lexicographie est la rédaction de répertoires de mots (dict., lexiques, etc.)*“

⁹ *ATILF: Centre national de ressources textuelles et lexicales*, [online], Université de Lorraine, [7. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr>.

procesů. Druhou linií lexikografie je pak podle CNRTL¹⁰ vědecké a analytické zkoumání lexika. V této části je rovněž poukázáno na spjatost, propojenost obou disciplín, lexikologie a lexikografie, neboť by ve své podstatě jedna bez druhé nemohla plně existovat.

Pro uvedení českého protějšku uchopení lexikografie můžeme citovat výsledek hledání výrazu lexikografie v internetovém *Novém encyklopedickém slovníku češtiny*¹¹: „*Disciplína zabývající se teorií a praxí tvorby slovníků. Úzce souvisí s lexikologií, za jejíž aplikovaný úsek bývá někdy považována, podílí se však i na základním výzkumu slovní zásoby. Vnitřní členění l. odráží specifické teoretické i poznávací nároky slovníků a rozdílnou metodiku jejich zpracování. K hlavním odvětvím l. na základě typologie slovníků (srov. Čermák & Blatná, 1995) patří: teorie a praxe tvorby jednojazyčného výkladového slovníku, neografie, frazeografie, terminografie, onomastická l., historická l., etymologická l., překladová l. ad. O vývoji č. l. viz slovníky češtiny, výkladový slovník; k jednotlivým typům slovníků viz slovníky – typologie, etymologický slovník, frekvenční slovník, nářeční slovník, onomastikon, thesaurus.*“

Na základě výše uvedených definic můžeme konstatovat, že výkladové slovníky dobře splňují svou prvotní funkci, to znamená, že podávají dostačující základní definici termínu lexikografie. Jejich informace ohledně zkoumané vědecké disciplíny se ve své podstatě shodují. Odlišnosti bychom mohli shledat snad jen v míře jejich detailnosti, příp. upřesnění některých dílčích popisů problematiky.

2.1.2. Definice francouzských lingvistů

V této kapitole si představíme definice lexikografie několika předních francouzských lingvistů. Například Jean a Claude Duboisovi citují tradiční definici lexikografie jako aplikované lexikologie, vědu zkoumající popis lexika daného jazyka, využití sémantiky a popisuje také asociace daných termínů. Nicméně pokud pokračujeme dále, zjišťujeme, že lingvisté přikládají i vlastní teorii, kdy lexikografie má své specifické vlastnosti, které ji vzdalují od vědeckého diskurzu, a také, že základní jednotka slovníku je odvozena od slova¹². U lingvistek Alise Lehmann a Françoise Martin-Berthet hned v předmluvě jejich díla, *La*

---

¹⁰ ATILF: *Centre national de ressources textuelles et lexicales*, [online], Université de Lorraine, [7. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/definition/lexicographie>.

¹¹ CzechEncy: *Nový encyklopedický slovník češtiny*, [online], Masarykova Univerzita, Brno, 2012-2018, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

¹² DUBOIS, Jean et Claude, *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Paříž, Larousse, 1971, str. 90.

lexicologie, nalézáme zmínku o lexikografii, která tvrdí, že „*Lexikografií nazýváme zpracovávání a studium slovníků. Lexikologie a lexikografie se neustále vzájemně inspirovaly, ale předmět „jazyk“ a předmět „slovník“ jsou jiné povahy.*“^{13,14} (vlastní překlad). Dále u Bernarda Quemady, významného francouzského lingvisty a také lexikografa 20. století, nalezneme vlastní rozlišení dvou pojmů: *lexicographie* a *dictionnairique*, které bývá často citováno i v obecných publikacích o lexikologii.¹⁵ Pojem *lexicographie* Quemada vymezuje jako disciplínu, jež se zabývá zkoumáním lexika, ale jejím cílem nemusí nutně být vytvoření slovníku. Oproti tomu výraz *dictionnairique* Bernard Quemada definuje jako disciplínu, jejíž tvorba od počátku spočívá v produkci slovníků. Další pohled na pojem lexikografie přináší Aïno Niklas-Salminen ve svém díle *La lexicologie*¹⁶. Lexikografii rozděluje na praktiku, kam řadí tvorbu slovníků a vědu, která se zabývá metodami, které jejich tvorba vyžaduje. Zároveň vyzdvihuje, že lexikografie není pouze lingvistická disciplína, ale je to také kulturní odkaz, který slouží k rozvoji znalostí širokého publika. Toto uchopení lexikografie, s odkazem na kulturní rozměr a dědictví, je tedy dle našeho názoru nejširším v rámci doposud konzultovaných děl a publikací.

2.1.3. Definice českých lingvistů

Nyní si dovolueme zařadit pro komparaci i několik příkladů z českého lingvistického prostředí. V díle *Česká lexicologie* od Josefa Filipce a Františka Čermáka uvádí, že „*Lexikografie je aplikovaný úsek lingvistický. Má sice stejný předmět jako lexicologie, tj. lexikální zásobu, ale rozsah jejího popisu a výkladu je zvláště u jednojazyčného slovníku výkladového širší – musí se zabývat např. i pravopisem slov a jejich výslovností, popř. i přízvukem, a kodifikuje morfologickou a vazebnou normu lexémů.*“¹⁷ Z této definice vyplývá, že lexikografie se stejně jako lexicologie zabývá lexikální zásobou, je ale výrazně obsáhlejší. Dále můžeme citovat profesora Palka, jenž se také zabývá jazykovědou, a poukazuje na mylné zaměňování lexikografie a lexicologie: „*Lexikologie se někdy neprávem zaměňuje s lexikografií, naukou o sestavování slovníků, o jejich druzích,*

---

¹³ LEHMANN, A., MARTIN-BERTHET, F., *La lexicologie*, Paříž, Armand Colin, 2005, str. předmluva.

¹⁴ „*On appelle lexicographie la fabrication et l'étude des dictionnaires. La lexicologie et la lexicographie se sont constamment inspirées mutuellement, mais l'objet «langue» et l'objet «dictionnaire» sont de nature différente.*“

¹⁵ QUEMADA, Bernard, *Notes sur lexicographie et dictionnairique. Cahiers de lexicologie*, 51 (2), Paříž, Classiques Garnier, 1987, str. 229–242.

¹⁶ NIKLAS-SALMINEN, Aïno, *La lexicologie*, Armand Colin, Paříž, 1997, str. 94.

¹⁷ FILIPEC, Josef, ČERMÁK, František, *Česká lexicologie*, Praha, Academia, 1995, str. 13.

způsobech sestavení, event. i využití atp.“¹⁸ Bohumil Palek zde rovněž zmiňuje lexikografii na stejné úrovni jako lexikologii, nevyjadřuje tedy podřadný a nadřazený vztah. Dále například Jan Šabršula, český romanista, kterého jsme přiřadili pod českou lingvistiku díky jeho původu a jazyce udávaného zdroje, ve studii *Základy francouzské lexikologie* rozděluje lexikologii na teoretickou a aplikovanou, která představuje lexikografii „jejímž předmětem je způsob praktické registrace slovního materiálu (především tvorba slovníku).“¹⁹ . Dále podle Šabršuly do aplikované lexikologie patří i lexikografická teorie, která se zabývá především teorií slovníků.

Můžeme pozorovat, že všechna výše uvedená vysvětlení pojmu lexikografie mají společné jádro, liší se pouze v hloubce zkoumání její problematiky. Slovníková díla podávají základní výklad slova, avšak lingvistická díla zaměřená na téma lexikografie či lexikologie nabízejí hlubší a konkrétnější definici. Všechny zmínky o lexikografii naznačují její souvislost a spjatost s lexikologií. Oproti tomu díla slovníková se zaměřují na prvotní význam slova, tzn. neposkytnou podrobnější teorii, avšak *Nový encyklopedický slovník češtiny* a francouzský *Centre national de ressources textuelles et lexicales* se teoriím lingvistů podobaly o něco více. V případě slovníků také nacházíme dvě definice slova, první většinou bývá lexikografie jako práce lexikografa, poté teprve uvádějí lexikografii jako lingvistickou vědu, která se zabývá lexikem a slovníky, kterým věnujeme samostatnou část naší práce.

2.1.4. Historie lexikografie

Historie lexikografie má za sebou velmi dlouhý vývoj, který sahá až do 5. století, př. n. l., odkud pochází jedny z prvních zmínek o slovnících. Jednalo se například o čínský slovník obsahující výrazy s informací o jejich významu a původu. V přibližně stejném období jsou zároveň první známky o vytvoření slovníků v sanskrtu, především v Indii a Persii. Na evropském území nalezneme první zmínky o vytváření slovníků v Řecku, kdy Homérova díla dala impuls k sepsání obtížných nebo neobvyklých slov, aby tak přiblížili jejich význam.²⁰ Tento typ slovníků se v tomto období objevoval nejčastěji.

---

¹⁸ PALEK, Bohumil, *Základy obecné jazykovědy*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1989, str. 247.

¹⁹ ŠABRŠULA, Jan, a kolektiv, *Základy francouzské lexikologie*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1983, str. 13-14.

²⁰ HANKS, Patrick, *Lexicography from Earliest Times to the Present, The Oxford Handbook of History of Linguistics*, Oxford, Oxford University, 2013, str. 510.

Ve středověké Evropě se začaly nejvíce objevovat latinské slovníky. Mezi první patří například *Promptorium Parvulorum* publikovaný zhruba v polovině 15. století. Jednalo se o dvojjazyčný anglicko-latinský slovník o více než 10 000 výrazech. V následujícím století se pak již objevují jednojazyčné slovníky, především latiny a řečtiny. Velkým zlomem, který velmi podpořil vývoj lexikografie, byl vynález knihtisku, který usnadnil výrobu a šíření slovníků. Ve Francii se objevil jednojazyčný latinský slovník Roberta Estienna s názvem *Dictionarium* v roce 1531. Obsahoval výklady slov v latinském jazyce, jejich morfologii i citace z literatury.²¹ V roce 1611 pak přichází anglický lexikograf Randle Cotgrave se slovníkem *A Dictionarie of the French and English tongues*. Jednalo se o dvojjazyčný francouzsko-anglický slovník, který obsahoval 48 000 výrazů, francouzská přísloví a jejich anglické ekvivalenty. Dalším významným slovníkem byl v roce 1694 *Dictionnaire de l'Académie française*, který má dnes již devátou edici. Slovník, jehož oficiálním cílem bylo položit základní pravidla francouzského jazyka, se v první edici zaměřoval na běžně používaná slova, slova používaná v literatuře a také na obrazné významy.

S postupem času se začaly objevovat francouzské encyklopedické slovníky, z nichž pravděpodobně nejznámější *L'Encyclopédie* připravovaný mezi lety 1751–1772 pod vedením Diderota. V druhé polovině 19. století se pak objevuje slovník Émila Littré s názvem *Dictionnaire de la langue française*, který mapuje tehdejší užívání jazyka, technické termíny, ale i neologismy nebo výrazy hovorového jazyka. Jen o pár let později přichází Pierre Larousse se svým slovníkem *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle* a zakládá tak tradici slovníku, který je dnes jedním z nejpoužívanějších francouzských slovníků. Ve druhé polovině 19. století pak vychází v několika vydáních slovník Frédéric Godefroy s názvem *Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe siècle au XVe siècle*, který je dnes již málo používán, protože v něm obsažené výrazy se často již nepoužívají, a navíc se autor při své práci dopustil omylů a pochybení, jež jsou dle některých lingvistů, jak zmiňuje například Darmesteter, zásadní: „*Princip osvojený p. Godefroy představoval v praxi příliš potíží, vyzdvihoval problémy...*“^{22, 23} (vlastní překlad). V následujícím století 1967 vychází první slovník z edice Dictionnaires Le Robert s názvem *Le Petit Robert*. Dalším významným slovníkem současnosti je *Trésor de la langue française*,

---

²¹ FILIPEC, Josef, kolektiv, *Manuál lexikografie*, Praha, H&H, 1995, str. 19.

²² DARMESTETER, Arsène, *Romania*, Société des Amis de la Romania, Paříž, č. 39, 1881, str. 424, dostupný také z: <https://www.persee.fr/collection/roma>.

²³ „*Le principe adopté par M. Godefroy présentait dans l'application trop de difficultés, soulevait de problèmes,*“

který se poprvé objevil v tištěné podobě v roce 1971 a jeho jednotlivé svazky, jichž je dohromady šestnáct, vycházely až do roku 1994. Dnes je velmi populární jeho elektronická verze dostupná zdarma na internetu, která nachází své uživatele po celém světě. Tyto tři poslední slovníky, *Larousse*, *Le Petit Robert* a *TLFi*, budou našimi hlavními zdroji praktické části práce, a tak se k nim později vrátíme v kapitole o slovnících.

2.2 Vymezení pojmu slovník

Slovníky jsou považovány za nejběžnější a neznámější produkt lingvistiky. Jedná se o organizované seznamy jednotlivých hesel, které mají pedagogickou funkci, pomáhají člověku překonat bariéru v podobě mezer ve znalostech jazyka. V civilizovaném světě doprovází slovník člověka od jeho školních let až do dospělosti. Hlavním cílem slovníků je předat informaci o významu slov, jak zmiňuje Josette Rey-Debove ve své práci *Le domaine du dictionnaire*, slovník přináší každému svému čtenáři něco nového.²⁴ V dnešní době nalezneme mnoho typů slovníků, rozdělených podle nejrůznějších kritérií. Tato část představí ty nejzákladnější z nich dle rozdělení Bohumila Palka.²⁵

Podle rozsahu lexika můžeme slovníky rozdělit například na *výkladové*, *terminologické*, nebo *slovníky cizích slov*. *Výkladové* slovníky se zaměřují na definice daného hesla, která se zpravidla nachází napravo od něj. *Terminologický* slovník je specificky zaměřený, orientuje se na jednu určitou oblast, kterou zpracovává (například *Dictionnaire de linguistique*²⁶). *Slovník cizích slov* pak zkoumá slova přejatá z jiných jazyků, obsahuje slova, která jsou v daném jazyce považována za cizího původu.

Dále Palek zmiňuje dělení typů slovníků podle zachycené etapy vývoje jazyka. Jako příklad udává *etymologický* slovník, který zahrnuje vznik lexikálních jednotek podle toho, jak se daný jazyk vyvíjel. Jako druhý pak uvádí *slovník srovnávací etymologický*, který se neupíná pouze na jeden konkrétní jazyk, ale studuje vývoj na úrovni jazykové rodiny (např. slovanské jazyky).

---

²⁴ REY-DEBOVE, Josette, *Le domaine du dictionnaire*, v *Langage, La Lexicographie*, Paříž, Larousse-Didier, 1970, str. 5.

²⁵ PALEK, Bohumil, *Základy obecné jazykovědy*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1989, str. 248.

²⁶ DUBOIS, Jean, *Dictionnaire de linguistique*, Paris, Larousse, 1973.

Mimo jiné autor uvádí ještě například slovníky rozdělené podle normativnosti. Do této kategorie bychom zařadili slovník *pravopisný*, který obsahuje slova ve správné pravopisné normě, o které se dozvíme víc v další kapitole. K této skupině řadí ještě slovník *ortoepický*, který zkoumá fonologickou stránku cizích slov, slouží tedy jako příručka správné výslovnosti.

Vedle typologií Bohumila Palka bychom mohla slovníky zcela základně rozdělit podle toho, kolik jazyků obsahuje. Můžeme tedy mít slovníky *jednojazyčné*, které bychom mohli označit v podstatě jako slovníky *výkladové*, protože obsahují definici daného slova. Dále například slovníky *dvojjazyčné*, které jsou nejběžnější a nejrozšířenější u veřejnosti. V takovém slovníku najdeme překlady slov výchozího jazyka do jazyka cílového. Na základě rozsáhlosti lexika, které slovník zahrnuje, je dále možné rozdělit slovníky na *obecné* a *specializované*. Tyto dva pojmy nalézáme např. u Igora Melčuka a Jasminy Milićevićové. V kapitole o lexikologii, lexiku a slovnících uvádějí následující:

„Praktické slovníky jsou klasifikovány podle tří následujících os: - Jazykové slovníky, nebo obecné (nebo také slovník pro široké publikum), versus specializované slovníky.“^{27 28} (vlastní překlad).

Autoři zmiňují tři různá označení pro obecné slovníky. Naproti tomu v díle Jeana Duboise nalézáme rozdělení na *dictionnaires encyclopédiques* (encyklopedický) a *dictionnaires de langue* (jazykový), v češtině tedy obecný slovník. Jako hlavní rozdíl mezi těmito dvěma slovníky Dubois uvádí, že *„sepsání jazykového slovníku vyžaduje přesnější definici lingvistického předmětu.“*^{29, 30} (vlastní překlad).

Dále pak uvádí, že obecný slovník není nijak specializovaný, na rozdíl od encyklopedického obsahuje především informace gramatické, lingvistické a lexikografický popis daného výrazu. Orientován je především na současný jazyk, v případě francouzštiny

---

²⁷ MELČUK, Igor, MILIĆEVIĆ, Jasmina, *Introduction à la linguistique, volume 1*, Paříž, Hermann Éditeurs, 2014, str. 249.

²⁸ „*Les dictionnaires pratiques sont classifiés selon les trois axes suivants: - Les dictionnaires de langue, ou généraux (ou encore dictionnaire grand public), vs les dictionnaires spécialisés.*“

²⁹ DUBOIS, Jean et Claude, *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Paříž, Larousse, 1971, str. 27.

³⁰ „*la rédaction d'un dictionnaire de langue implique une définition plus précise de l'objet linguistique.*“

uvádí období zhruba 19. a 20. století, ale samozřejmě zde nalezneme i starší výrazy, které jsou stále aktuální. Slovník by měl být adresován veřejnému publiku, který mluví daným jazykem, a spíše, než teoretickou funkci zastává funkci pedagogickou, vzdělávací. Tyto slovníky obsahují nejen spisovný jazyk, ale i familiární nebo dokonce argotické výrazy. Najdeme zde i fonetický přepis slov zaznamenaný Mezinárodní fonetickou abecedou (*International Phonetic Alphabet, IPA*), následují gramatické kategorie jako slovní druh, v případě podstatného jména rod, číslo. Obvykle zde nalezneme i letopočet, kdy byl výraz poprvé zaznamenaný, nebo v případě sloves jejich ustálené konstrukce (např. *parler à quelqu'un*), častý je i ilustrativní případ v podobě věty obsahující daný výraz. Právě obecné, v našem případě francouzské, slovníky, které budou hlavní pomůckou pro naši práci, budou konkrétně představeny v další části.

V současné době s rozšířením moderních technologií jsou čím dál více oblíbené slovníky elektronické usnadňující práci díky rychlému vyhledání zkoumaného výrazu. Na rozdíl od tištěných slovníků, slovníky elektronické nevyžadují delší četbu, ale naopak se dostaneme přímo k hledané informaci především díky pokročilým vyhledávacím nástrojům, jež jsou součástí slovníku. Jedním z hojně používaných elektronických zdrojů v případě francouzského jazyka je pak *Trésor de la langue française informatisé (TLFi)*³¹.

2.3 Obecné slovníky jazyka francouzského

V této části budou představeny vybrané obecné slovníky francouzského jazyka, jenž budou zároveň sloužit jako hlavní zdroj informací pro praktickou část práce.

2.3.1. *Le Petit Robert*

Obrázek č. 1: Logo *Éditions Le Robert*

Převzato z: <https://www.lerobert.com>

Francouzský slovník *Le Petit Robert* publikovaný vydavatelstvím Dictionnaires Le Robert se poprvé objevuje v roce 1967. V dalších letech se tvorba nakladatelství rozšiřuje o další vydání francouzských obecných slovníků, v 90. letech se poté tvůrci orientují i na čím dál tím více žádaný elektronický slovník, který poprvé vychází na CD. V současné době

---

³¹ TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, [online], ATILF – CNRS & Université de Lorraine, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr>.

nakladatelství každý rok vydává novou edici slovníku, ve které se vždy snaží být co nejvíce aktuální dle současného používání francouzského jazyka. Zahrnuje vždy nová slova, která se během daného roku začala frekventovaně používat.

Nejnovější vydání je z roku 2019 s názvem *Dictionnaire Le Petit Robert de la langue française 2019* a na téměř třech tisících stranách obsahuje 300 000 slov a významů. I tento slovník se oproti tomu z předešlého roku rozšířil o nová slova, výrazy či příklady, z nichž můžeme zmínit například *sexe neutre*, někdy označováno jako „třetí pohlaví“, *grossophobie*, tedy negativní postoj k lidem s nadváhou, nebo například *superaliment* (superpotravina). Výše uvedené příklady zdárně ukazují, že ve slovníku dochází k aktualizací obsahu v závislosti na aktuálním jazyce, jelikož všechny zmíněné výrazy se často objevují v každodenních tématech, přestože jsme je před pár lety vůbec neznali.

V předmluvě slovníku nalezneme několik stran s informacemi o nomenklatuře, historii francouzského jazyka, různých úrovních francouzštiny nebo také o vývoji lexika. Slovník zároveň vysvětluje základní principy fonetického přepisu, pozornost věnuje i vázání slov. Před samotným začátkem výčtu slov *Le Petit Robert* podává seznam značek, zkratk a výrazů, které používá, a vysvětluje jejich význam. Například zkratka *VULG.* značí *vulgaire*, tedy vulgární.

Le Petit Robert představuje výraz nejprve z hlediska výslovnosti, dále z hlediska slovního druhu, v případě podstatného jména rodu, následuje doba, ze které pochází francouzský výraz, a poté jaký je prvotní původ (v případě francouzského jazyka nacházíme nejčastěji latinský původ). Dále slovník uvádí různé významy slova, polysémii, příp. homonymii, pokud je jich více a očíslovává je pro snadnější přehlednost. Poté již následuje význam slova, dále synonyma a odvozená slova, případně jeho podoby promítající se do jiného jazykového registru. Definici pak zakončují nejčastěji citace a konkrétní příklad použití výrazu.

2.3.2. Larousse

Obrázek č. 2: Logo Larousse

Převzato z: <https://www.larousse.fr/portail/>

Nakladatelství Larousse, založeno Pierrem Larousse, vydává první francouzský slovník v roce 1856 pod názvem *Nouveau dictionnaire de la langue française*. Svou

popularitu získává především díky konkrétním příkladům využití slov, které lexikograf Larousse považoval za stěžejní prvek jednojazyčných slovníků. Následovníkem prvního díla je v letech 1866–1877 *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle*, který byl značně rozsáhlejší a vyšel v sedmnácti vydáních. V 19. století tvorba slovníků pokračuje a objevují se např. *Petit Larousse*, nebo *Nouveau Petit Larousse illustré* a další aktualizované edice. Stejně jako ostatní nakladatelství vydávající slovníky, s vyšší poptávkou po elektronických zdrojích Larousse přichází se slovníky na CD-ROM. Dnes vychází každoročně nová edice tištěného slovníku a aktualizují se i internetové zdroje, které na svých stránkách nakladatelství volně poskytuje.

V současné době je nejnovějším vydáním slovník *Le Grand Larousse illustré 2019*, který je kombinací jazykového a encyklopedického slovníku a nabízí spoustu ilustrací. Oproti jeho předešlé verzi je jeho obsah aktualizovaný o 150 nových slov, významů a výrazů. Nalezneme v něm slova regionální, pravopisné poznámky, ale i mapy nebo schémata. Jeho současníkem je například slovník *Dictionnaire maxipoche plus*, který je kratší s ohledem na počet stran, ale přesto nabízí 75 000 definicí, etymologie slov, příklady využití na výrazech z běžného života, ale i přihlídnutí k jazykovým registrům.

Jedním z jazykových slovníků z edice Larousse je slovník *Dictionnaire de la langue française lexis*, kde najdeme nejprve několik stran předmluvy, ve které je vysvětleno, jaké části obsahuje definice slova obsaženého ve slovníku. Následně nacházíme seznam použitých zkratk (*vulg.* coby *vulgaire* tu objevuje ve stejné podobě, jen s malými písmeny). Poté následuje již samotný abecedně uspořádaný seznam výrazů. Na konci slovníku nalezneme tzv. gramatický slovník, který představuje základní jevy ve francouzské gramatice, jako např. shodu, aktivum a pasivum, nebo také časování sloves.

Dictionnaire de la langue française lexis nejprve podává fonetický přepis daného výrazu, následuje upřesnění slovního druhu (spolu s rodem podstatného jména nebo typu slovesa). Dále se dozvíme, z jakého jazyka výraz pochází a v jaké době se původně objevuje. Poté se již slovník věnuje jednotlivým významům slova, rozděluje je stejně jako předešlý slovník podle čísel. Význam slova je ilustrovaný konkrétními příklady užití ve větách, kde se často objevují literární citace.

2.3.3. *Trésor de la langue française informatisé (TLFi)*

Obrázek č. 3: Logo *ATILF*
Převzato z: <http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>

Tradice slovníku *Trésor de la langue française* je poměrně krátká a první tištěné vydání vychází v roce 1971. Jedná se o slovník francouzského jazyka 19. a 20. století, který byl postupně publikován v šestnácti vydáních až do roku 1994. Slovníky vycházely pod vedením dvou lexikografů, Paula Imbse a Bernarda Quemada. Po dokončení kompletního souhrnu edic se laboratoř *Analyse et traitement informatique de la langue française (ATILF)* zaměřuje na elektronickou verzi slovníků a v roce 2004 přichází TLFi na CD.

TLFi, který bude jedním ze zdrojů pro praktickou část této práce, je dnes volně dostupný online z <http://atilf.atilf.fr>, kde nalezneme definice, konkrétní příklady využití výrazů například i v podobě literárních citací, etymologii, synonyma i antonyma, ale rovněž také gramatické poznámky. Jeho obsah je stejný jako jeho tištěný předchůdce s přibližně 100 000 výrazy.

Jednou z jeho mnoha výhod je velmi rychlá práce s daty, která umožňuje získání hledané informace během několika sekund. Funkce elektronického slovníku navíc umožňuje zadat hledaný výraz téměř v jakémkoli tvaru, což pro uživatele znamená, že nemusí znát přesnou podobu hledaného slova. Pokud hledáme například sloveso, postačí ho začít v jakémkoli z jeho tvarů, nemusí tedy být pouze v infinitivu jako to bývá u tištěných slovníků. Stejně pak platí i u adjektiv nebo substantiv, kdy je možné zadat slovo v množném čísle nebo ženském rodě. Dalším přínosem tohoto systému je možnost zadávat slova s chybami (zdvojené souhlásky, překlipy, atd) nebo podle jeho výslovnosti. Je to tedy výborný zdroj i pro nerodilé francouzské mluvčí, kteří znají výslovnost hledaného slova, ale neví, jak ho správně napsat.

Definice slova začíná určením slovního druhu a jeho typu, poté se podle různých významů slova rozděluje na části, z nichž každá se zaměřuje na použití daného výrazu ve větách, ustálených vazbách, citacích. Slovník také upřesňuje, v jakých oblastech se výraz může objevit (např. technické, architektonické, náboženské, vědecké a jiné odvětví). Dále se již výklad zaměřuje na výslovnost, etymologii a historii slova.

3 Jazykové registry

Druhá kapitola se věnuje tématu jazykových registrů ve francouzštině. Stejně jako v předchozí kapitole bude nejprve obecně definován lingvistický pojem registr a jeho použití ve francouzštině, ale i v českém prostředí. Dále budou představeny definice výkladových slovníků, v případě francouzských se práce bude opírat o *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*, které budou zároveň představovat hlavní zdroj pro praktickou část práce. Uvedena bude rovněž definice gramatického slovníku *Le Bon usage* a českého slovníku *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Další část se zaměří na uchopení termínu registr francouzskými a českými romanisty, kteří blíže představí jeho problematiku, ale i mnohá synonyma používaná různými autory. Nakonec se přesuneme k rozdělení jazykových registrů francouzského jazyka a představíme i jejich značení ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*.

3.1 Vymezení pojmu jazykový registr

Jazykový registr je lingvistický pojem užívaný pro označení variace či úrovně jazyka. Pojem je rozšířen především v anglofonních zemích a není užíván všude zcela stejně. Ve francouzském lingvistickém prostředí rovněž tento pojem nacházíme, a to mnohem častěji než například v prostředí českém. V českém jazyce se častěji používá termín *rejstřík* či *varieta jazyka*. Pro účel této práce se zaměříme především na francouzské a romanistické pojetí termínu *registre*, jeho různé podoby a druhy.

V případě francouzského jazyka představuje *registre* způsob vyjádření mluvčího v konkrétní situaci. Tento způsob vyjádření je ovlivňován výběrem lexika, syntaxí, nebo tónem, jakým je promluva mluvčího realizována, zároveň ale mohou stejná slova patřit ke dvěma či více různým registrům v závislosti na tom, v jaké situaci je výraz použit. Jazykový registr se také odvíjí od konkrétního typu mluvčího, je tedy předmětem sociolingvistiky, která se zabývá vztahem jazyka a společnosti. Ve francouzském lingvistickém prostředí se zároveň vedle *registre* objevuje termín *niveau de langue*, tedy úroveň jazyka, který je jeho synonymem.

3.1.1. Definice českých a francouzských výkladových slovníků

Jak již bylo zmíněno v kapitole o lexikografii, výklady pocházející z různých zdrojů se mohou často lišit. V případě jazykových registrů se může jednat o mnohem markantnější rozdíly vzhledem k tomu, že tento pojem má více názvů a zejména protože pro každý jazyk vymezujeme jiné jazykové registry. Stejně tak jako v předchozí kapitole budou představeny slovníkové definice české i francouzské.

Zaměříme-li se nejprve na francouzské slovníky, v *Le Petit Robert* nalezneme definici termínu *registre* jako podstatného jména mužského rodu, které může představovat soubor, do něhož zaznamenáváme informace, jenž chceme mít v paměti. Dalším významem registru pak mohou být dle slovníku *caractères particuliers* (zvláštní znaky) a *tonalité propre* (vlastní tonalita). Zmínka o jazykovém registru byla nalezena až v této části nacházející se až na samém konci výkladu, a to pouze jako příklad užití výrazu *registre*. Autoři zmiňují pouze spojení slov *un registre familier, soutenu*, tedy registr familiární, spisovný, a více informací nepodávají.³² Pro porovnání, slovník *Larousse* také ve svém výkladu zmiňuje nejdříve registr jako soubor sloužící k zapisování informací, nicméně hned poté uvádí tonalitu jazykového projevu nebo textu, jenž závisí na výběru a původu mluvčího. Následuje zmínka o *niveau de langue* coby výrazu souvisejícím s registrem.³³ Protože slovník v souvislosti s registrem zmiňuje právě termín *niveau*, je pravděpodobné, že se pod tímto termínem bude nacházet více informací. *Larousse* definuje *niveau de langue* jako registry konkrétního jazyka, které může mluvčí užívat v závislosti na jeho postavení sociálním, kulturním, ale i postavení posluchačů a komunikační situace.³⁴ *Le Petit Robert* uvádí *niveau de langue* a definuje ji jako znak představující konkrétní jazyk odvíjející se od prostředí osoby, která je mluvčím, a od prostředí komunikační situace. Rovněž uvádí souvislost s registry, dále zmiňuje literární, familiární a vulgární jazyk.³⁵ Slovník *TLFi* ve svém výkladu slova registr o poznání přesněji definuje registr jazykový, který je definován jako

---

³² ROBERT, Paul, *Le Petit Robert sous direction de REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette*, Paříž, Dictionnaires Le Robert, 2018, str. 2166.

³³ *Le grand Larousse illustré: 90000 articles, 5000 illustrations, 355 cartes, 160 planches, chronologie universelle, atlas géographique, drapeaux du monde et de la francophonie*. [2018]. Nouvelle édition 2019. Paris: Larousse, str. 985.

³⁴ *Le grand Larousse illustré: 90000 articles, 5000 illustrations, 355 cartes, 160 planches, chronologie universelle, atlas géographique, drapeaux du monde et de la francophonie*. [2018]. Nouvelle édition 2019. Paris: Larousse, str. 786.

³⁵ ROBERT, Paul, *Le Petit Robert sous direction de REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette*, Paříž, Dictionnaires Le Robert, 2018, str. 1693.

různá použití jazyka závisící na prostředí, kde je používán, a na prostředí psychosociologickém, ve kterém se mluvčí nachází. Zmínku o *niveau* zde na rozdíl od předešlého *Larousse* nenalzáme.³⁶ Ve výkladu pojmu *niveau de langue* je uvedeno, že se jedná o stylistické variety jazyka rozlišované víceméně libovolně podle času, místa a sociokulturních okolností. Na registr slovník neodkazuje.³⁷ Slovníky *Le Petit Robert* a *Larousse* se tedy více než k *registre* přiklánějí k termínu *niveau*, přičemž v *Le Petit Robert* nebyla nalezena ani souvislost mezi *registre* a *niveau*, pokud je prvotně zkoumán termín registr. Stejně tak je tomu u *TLFi*, který sice podává detailnější definici, ale tyto dva pojmy nepropojuje, přestože je jejich výklad velmi podobný. *Larousse* má naopak oba pojmy lépe propojené a výklady obou termínů odkazují jeden na druhý.

Ve francouzském *Le Bon usage* se vyskytuje definice *niveau de langue* v podobě znalostí ovládanými mluvčím obecné francouzštiny. Naproti tomu registr je dle definice vymezen okolnostmi komunikační situace a každý mluvčí může užívat jiných registrů, jako například familiárního, vulgárního, kultivovaného a jiných.³⁸

Pro porovnání s českým prostředím, *Nový encyklopedický slovník češtiny*³⁹ při vyhledávání slova registr přeměruje uživatele na výklad slova rejstřík. Rejstřík je zde vymezen jako varieta jazyka (např. jazyk spisovný, nespisovný, slangový...) a je českým ekvivalentem anglického *register*, který dle slovníku dal vzniknout počestěnému *registr*. Slovník ale upřesňuje, že termín registr se v české lingvistice až na pár výjimek příliš nevyskytuje. Dále pak odkazuje právě na varietu jazyka, jejíž výklad uvádí další synonymní termíny jako jazykový kód, existenční forma jazyka nebo jazykový útvar.

Je tedy možné vidět, že francouzské slovníky pracují především s pojmem *niveau*, termín registr je velmi často nahrazován s výjimkou *Le Bon usage*. V případě francouzštiny jde možná o důsledek toho, že slovo *registre* je anglického původu, a tak je raději nahrazován francouzským *niveau*. V českém jazyce pak nalzáme pojem rejstřík. Dalším bodem bude porovnání různých pojetí českých a francouzských lingvistů.

---

³⁶ TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, [online], ATILF – CNRS & Université de Lorraine, [cit. 1. 3. 2019]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr>.

³⁷ Viz pozn. 33.

³⁸ GREVISSE, Maurice, *Le bon usage : grammaire française; douzième édition refondue par André Goosse*, Paříž, Éditions Duculot, 1991, str. 19-20.

³⁹ CzechEncy: *Nový encyklopedický slovník češtiny*, [online], Masarykova Univerzita, Brno, 2012-2018, [cit. 10. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

3.1.2. Definice francouzských lingvistů

Françoise Gadetová, francouzská lingvistka, ve své knize *Le français ordinaire*, zabývající se variací francouzského jazyka, pracuje především s pojmem *registre*. Hned na úvod autorka zmiňuje, že termínem *registre* se občas snažíme nahrazovat termín *niveau*, abychom předešli hierarchickému hodnocení jazykového projevu. Dále míní, že rozdělení jazykových registrů není dostatečně uspokojující vzhledem k tomu, že více než rozvrstvení jazykové přináší spíše rozvrstvení sociální. Také kritizuje, že jazykový registr bývá často vymezován pouze na lexikum, což není dostačující, protože by měl zahrnovat například i fonologické, intonační, syntaktické a další rysy jazykového projevu. Navíc dle Gadetové není jasné, zda určování jazykového registru je lingvistická či extralingvistická činnost. Vedle *niveau de langue* ještě uvádí termín *style*, který také někdy bývá používán jako synonymum registru.⁴⁰ Ve své další knize, *La variation sociale en français*, pracuje s termínem *niveau*, u kterého znovu řeší již výše zmíněnou problematiku pojmu, který dle autorky až příliš hierarchizuje nejen jazykový projev, ale i sociální vrstvu.⁴¹ Vypadá to tedy, že Gadetová akceptuje synonymičnost slov *niveau* a *registre*, avšak nejsou pro ni naplno uspokojivá.

Vhodnost termínů *registre* a *niveau* řeší také Sophie Jolin-Bertocchi ve své knize *Les niveaux de langage*. Zmiňuje, že současná lingvistika mísí tyto dva pojmy a snaží se vymezit jejich adekvátnost z hlediska sociální hierarchie, jak je již zmíněno výše u Françoise Gadetové. Dle Bertocchiové to však není ani jeden z termínů, co určuje sociální vrstvení, ale to, zda výběr slov, konstrukcí a jiných prvků jazykového projevu odpovídá komunikační situaci.⁴²

Pohled na tuto problematiku nalezneme také v *Dictionnaire de linguistique* vedeném Jeanem Dubois. Ten zmiňuje *registre de parole*, jenž představuje prostředky, kterých užívá mluvčí a vytváří tak *niveaux de langue*.⁴³ Termín *niveau* prezentuje jako užívání jazyka podmíněné prostředím, v němž je projev realizován, a spojuje ho také se sociálním rozdělením společnosti. Zároveň říká, že každý mluvčí může používat různé jazykové

---

⁴⁰ GADET, Françoise, *Le français ordinaire*, Paříž, Armand Colin, 1989, str. 18-20.

⁴¹ GADET, Françoise, *La variation sociale en français*, Paříž, Éditions Ophrys, 2007, str. 139-140.

⁴² JOLIN-BERTOCCHI, Sophie, *Les niveaux de langage*, Paříž, Hachette, 2003, str. 56.

⁴³ DUBOIS, Jean, Mathée GIACOMO, Louis GUESPIN, Christiane MARCELLESI, Jean-Baptiste MARCELLESI and Jean-Pierre MÉVEL, *Dictionnaire de linguistique*, Paříž, Larousse, 1973, str. 417.

roviny, podle toho, jak chce na své posluchače působit. Představeny jsou tři různé úrovně, a to *langue soutenue, courante a parlars patois*.⁴⁴

Na terminologii se zaměřují také francouzské gramatiky. Například *Grammaire méthodique du français* se vyhýbá termínu *niveau* a používá výhradně termín *registre*. „současná francouzština se rozděluje podle specifických užívání definovaných podle jejich náležitosti ke kategorii jazykových registrů.“^{45, 46} (vlastní překlad). Stejně tak příručka *100 fiches pour comprendre la linguistique* volí termín *registre* a pojmenovává je: *soutenu, moyen, populaire a vulgaire*.⁴⁷

Je patrné, že výše uvedení francouzští lingvisté pracují s oběma pojmy, a to jak s *registre*, tak s *niveau*. Pro porovnání bude také zajímavé pozorovat, jaký postoj zaujímají čeští romanističtí lingvisté.

3.1.3. Definice českých lingvistů

V českém prostředí se otázce francouzského jazyka a jeho registrům věnuje například Jitka Chmelová. Ve své práci *Les sous-systèmes dans la langue* říká, že podoba jazyka se odvíjí od obsahu (tj. tématu) promluvy, od jeho formy (psaná či mluvená), komunikační situace, záměrů mluvčího, ale také od ostatních účastníků dialogu. Hned na začátku zmiňuje problematiku pojmenovávání různých registrů jazyka, ale sama tento termín explicitně nepoužívá. Nejprve o nich mluví jako o *actes variés de communication* (volně přeloženo jako komunikační variace), dále pak zmiňuje další lingvisty jako například J. Vendreyese, který se přiklání k pojmu *langues spéciales* nebo českého lingvistu B. Havránka, jenž nejdříve používal výraz funkční jazyky, později pak funkční dialekty nebo funkční vrstvy. Chmelová dále udává příklady další terminologie francouzských, sovětských, ale i amerických lingvistů, mezi kterými najdeme termíny jako *style du langage, sous-langue, états de langue, register* nebo *sublangage*. Tímto výčtem upozorňuje na vysokou míru nejednotnosti terminologie v oblasti úrovní jazyka. Sama pak zavrhuje termín *style*, protože

---

⁴⁴ DUBOIS, Jean, Mathée GIACOMO, Louis GUESPIN, Christiane MARCELLESI, Jean-Baptiste MARCELLESI and Jean-Pierre MÉVEL, *Dictionnaire de linguistique*, Paříž, Larousse, 1973, str. 337.

⁴⁵ RIEGEL, Martin, PELLAT, Jean-Christophe, RIOUL, René, *La grammaire méthodique du français*, Paříž, PUF, 2001, str. 10.

⁴⁶ „le français contemporain se démultiplie en usages spécifiques définis par leur appartenance à la gamme des registres de langue.“

⁴⁷ SIOUFFI, Gilles, VAN RAEMDONCK, Dan, *100 fiches pour comprendre la linguistique*, Paříž, Bréal, 1999, str. 98.

ten podle ní označuje charakter textu a opírá se spíše o realizaci textu, zatímco *sous-système* vidí jako množinu prostředků, které se od sebe vzájemně liší fonetickými, lexikálními a gramatickými rysy.⁴⁸

Problematice terminologie francouzského jazyka se věnuje také český romanista Jan Šabršula ve své studii *Základy jazykovědy do romanisty*. Přestože jeho práce pracuje obecně s románskými jazyky, nalezneme zde velké množství francouzských příkladů. Na úvod k části o subkódech jazyka vypracovanou s přispěním Jitky Svobodové (Chmelové), upozorňuje na nejednotnost jazyka a jeho velkou členitost, kterou je obtížné definovat. Zmiňuje Ferdinanda de Saussure, který se již v 19. století snažil definovat systém konkrétního jazyka. Stejně jako výše uvedená Jitka Chmelová představuje výčet různých terminologií, přičemž s žádnou se naplno neuspokojuje. Nakonec volí termín subsystém, subkód jazyka. Odkazuje zde na Frédérica Françoise, který pojem *sous-code* zavádí ve své práci *Signifié, référant, expérience*. Tento termín definuje jako: „*historicky vzniklý a společností uznávaný útvar uvnitř systému celonárodního jazyka, který disponuje určitým množstvím zvláštních výrazových prostředků a systémových rysů; většinu výrazových prostředků i struktur sdílí s ostatními subsystémy daného jazyka.*“⁴⁹ Dle Šabršuly se počet subkódů, kterými každý jedinec disponuje, odvíjí od jeho vzdělání, věku, postavení, ale i od zájmů či profese. Níže pak zcela zavrhuje použití výrazu *register*, v českém jazyce rejstřík. V další své práci Šabršula vymezuje dělení subkódů na horizontální, vertikální a areální. Subkódy horizontální jsou vázány na konkrétní terminologii, např. hospodářství, subkódy vertikální se vymezují podle jejich vztahu k jazykové normě a subkódy areální se opírají o regionální dialekty.⁵⁰

Další českou lingvistkou zabývající se uchopením francouzského jazyka je Alena Podhorná-Polická. Ve své knize *Universaux argotiques des jeunes: analyse linguistique dans les lycées professionnels français et tchèques* rovněž řeší otázku terminologie. Nejdříve zmiňuje, že francouzský jazyk je spojen s *variétés socio-situationnelles* (společensko-situační variace), tedy s variací společenskou a situační, která svými principy odpovídá české stylistice. Dle Polické má termín *niveau de langue* dlouhou tradici a odvíjí se

---

⁴⁸ CHMELOVÁ, Jitka, *Les sous-systèmes dans la langue*, v *Beiträge zur romanischen Philologie* XIII č. 1-2, Frankfurt nad Mohanem, Vittorio Klostermann, 1974, str. 217-221.

⁴⁹ ŠABRŠULA, Jan, KREJZOVÁ, Anna, SVOBODOVÁ, Jitka, *Základy jazykovědy pro romanisty*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1983, str. 294-297.

⁵⁰ ŠABRŠULA, Jan, *Nové kapitoly z rozboru moderní francouzštiny I., Jednotky distinktivní*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1985, str. 130-137.

především od sociálních vrstev. V dnešní době se ale v moderní francouzštině čím dál tím více objevuje původem anglický termín *registre*, který na rozdíl od *niveau* umožňuje distancovat se od hierarchizující konotace a odvíjí se spíše od komunikační situace. Přesto nakonec autorka shrnuje, že oba termíny jsou vhodné a pokud se oprostíme od normativního hlediska, který je spojován s *niveau*, stávají se oba pojmy téměř shodnými.⁵¹

Je tedy patrné, že terminologie registrů není dodnes úplně jednoznačná a romanistická lingvistika navrhuje mnohá pojmenování. Čeští lingvisté pracují nejen s termíny *registre*, nebo *niveau*, ale zařazují také subkódy nebo subsystémy. Přestože se však liší pojmenování těchto jevů, základ jejich problematiky zůstává stejný. Pro účel naší práce se budeme držet, jak už název napovídá, pojmenování jazykový registr.

3.2 Rozdělení jazykových registrů

Stejně jako problematika terminologie pojmu registr, i jeho rozdělení je velmi různorodé. Lingvisté uvádějí ve svých pracích různý počet jazykových registrů francouzštiny. Jak zmiňuje Aïno Niklas-Salminen ve své práci *La lexicologie, variace jazyka* (tedy jazykové registry) se odvíjejí mimo jiné i od sociální vrstvy, ke které mluvčí náleží. Stejně výrazy nenacházíme například u dělníka a u profesora univerzity.⁵² Gadetová jako další faktor zmiňuje například i vliv ostatních jazyků, zejména angličtiny a jazyků francouzských imigrantů.⁵³ Typ jazykového registru se může projevit ve fonologii (způsob, jakým mluvčí vyslovuje může změnit náležitost k registru), syntaxi, ale i v prostém výběru lexika, jenž pro nás bude stěžejní. Často se také setkáme se slovy stejného významu, ale rozlišného registru (*automobile, voiture, bagnole, caisse*).⁵⁴

Otázka jazykových registrů je rovněž úzce spjata s otázkou jazykové normy. Jazyková norma je soubor prostředků spisovného jazyka, jenž nemá pouze funkci preskriptivní (tzn. popisování korektního jazyka a zároveň zavrhování ostatních jazykových rovin), ale také představuje jazykový systém užívaný v určité době společnosti, která ho považuje za

---

⁵¹ PODHORNÁ-POLICKÁ, Alena, *Universaux argotiques des jeunes: analyse linguistique dans les lycées professionnels français et tchèques*, Brno, Masarykova univerzita, 2009, str. 37-39.

⁵² NIKLAS-SALMINEN, Aïno, *La lexicologie*, Armand Colin, Paříž, 1997, str. 30-31.

⁵³ GADET, Françoise, *Le français ordinaire*, Paříž, Armand Colin, 1989, str. 23.

⁵⁴ Jedná se o slova stejného významu: auto. Liší se ovšem jejich zařazení k jazykovému registru. *Automobile* (automobil) náleží k registru *soutenu* (spisovný), *voiture* (auto) bychom zařadili do standardní francouzštiny (*registre standard*), *bagnole* (v češtině by odpovídalo zřejmě výrazu kára, fáro...) patří do francouzštiny familiární/argotu, stejně jako *caisse*.

závazný. Tuto normu Jan Šabršula označuje jako normu neuvědomělou, vedle níž rozlišuje ještě normu kodifikovanou.

„Kodifikace je pojem spjatý se snahami o jazykovou politiku, je to snaha formulovat pravidla a poučky, které mají úzus usměrňovat, eventuálně nějakým způsobem je prosazovat.“⁵⁵

Françoise Gadetová shrnuje čtyři tradičně se objevující jazykové registry viz tabulka č. 1, která zároveň představuje jejich synonymní pojmenování.

Tabulka č. 1: Tradiční znázornění jazykových rovin

Termín	Synonymum
soutenu	recherché, soigné, élaboré, châtié, cultivé, tenu, contrôlé, tendu
standard	standardisé, courant, commun, neutralisé, usuel
familier	relâché, spontané, ordinaire
populaire	vulgaire, argotique

Převzato z: GADET, Françoise, *La variation sociale en français*, Paříž, Éditions Ophrys, 2007, str. 139.

Z této terminologie bude vycházet následující část, ve které budou jednotlivé registry charakterizovány.

3.2.1. Registr *soutenu*

Francouzský registr *soutenu* bychom mohli v českém jazyce označit jako kultivovaný jazyk. Jedná se o francouzštinu, která je dnes již velmi málo používána v mluveném projevu, nicméně najdeme ji v psané podobě například v románech nebo v textech adresovaných osobám, jimž přikládáme velkou důležitost a vyjadřujeme jim tak respekt. Základy této jazykové roviny pocházejí z dob 17. století, kdy se velmi dbalo na přísná pravidla etikety, která vyžadovala velké množství zdvořilostních obrátů (tzv. *formules de politesse*), jež se ustálily a některé jsou dodnes používány, jak zmiňuje Henriette Walter. Jednalo se především o zdvořilostní oslovení a obraty na konci dopisů, které se stále v oficiální korespondenci objevují.⁵⁶

Samozřejmostí pro kultivovaný jazyk je dodržování gramatických pravidel, setkáváme se s bohatou slovní zásobou vyznačující se precizností a velkou pečlivostí při jejím výběru.

⁵⁵ ŠABRŠULA, Jan, KREJZOVÁ, Anna, SVOBODOVÁ, Jitka, *Základy jazykovědy pro romanisty*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1983, str. 306-307.

⁵⁶ WALTER, Henriette, *Le français dans tous les sens*, Paříž, Robert Laffont, 1988, str. 103-104.

Skladba věty bývá zpravidla komplikovanější než u nižších jazykových registrů, objevují se komplexní souvětí. Často používaný je také *passé simple* (jednoduchý čas minulý), který se dnes používá již jen v psané formě, a to nejčastěji v třetí osobě. Dle Walterové je to pravděpodobně kvůli jeho přílišné složitosti, která způsobovala strach ze zbytečné gramatické chyby, ale také z toho, že bude odrazovat čtenáře od četby.⁵⁷ Velmi častý je také *subjonctif* (konjunktiv), jenž neodmyslitelně patří právě ke zdvořilostním formulím. V kultivovaném textu se objevuje velké množství stylistických, řečnických figur a abstraktivních prvků podtrhujících propracovanost vyjadřování.

Příkladem takového kultivovaného registru může být například věta:

„*Le spectacle était d'une infinie beauté.*“⁵⁸

Do českého jazyka by mohla být volně přeložena jako:

„*Představení bylo jedna nekonečná krása.*“ (vlastní překlad)

Tento příklad je uveden v *Grammaire méthodique du français*, která představuje kultivovanou a lidovou verzi této věty.

3.2.2. Registr *standard*

Standardní neboli spisovný registr francouzštiny je jazyková rovina, která by měla plnit základní komunikační funkci národního jazyka. To znamená, že se jedná o jazyk oficiální sloužící k oficiálním projevům na veřejnost, často je označován také jako *français correct*.⁵⁹ Tento jazyk je rovněž používán v učebnicích, televizním vysílání, ve zpravodajství nebo ve výuce. Užívá se i v administrativě či v komunikaci s autoritami a objevuje se v psaném i mluveném projevu. Je také možné říci, že se jedná o jazyk neutrální, nachází se mezi registrem *soutenu* a *familier*. Zároveň je to jazyk ovládaný nejvíce lidmi na mezinárodní úrovni, jeho podoba je totiž nejrozšířenější při výuce francouzštiny jako cizího jazyka.

Tato jazyková rovina se vyznačuje dodržováním gramatických pravidel, jenž korespondují s jazykovou normou francouzštiny. Nejčastěji užívá běžná slova, které zná většina mluvčích, objevuje se zde méně komplikovaných prvků, hlavním cílem je totiž

---

⁵⁷ WALTER, Henriette, *Le français dans tous les sens*, Paříž, Robert Laffont, 1988, str. 112.

⁵⁸ RIEGEL, Martin, PELLAT, Jean-Christophe, RIOUL, René, *La grammaire méthodique du français*, Paříž, PUF, 2001, str. 11.

⁵⁹ ŠABRŠULA, Jan, *Nové kapitoly z rozboru moderní francouzštiny I., Jednotky distinktivní*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1985, str. 132.

dorozumívací funkce. V tomto registru tedy nenajdeme tolik stylistických figur. Z hlediska skladby vět se upřednostňuje jednoduchost, ale setkáme se rovněž i s komplexními souvětími. Slovesné časy jsou rovněž jednodušší, než je tomu u kultivované francouzštiny, objevuje se zde i rod trpný.

Již dříve prezentovaná věty z *Grammaire méthodique du français*, která byla představena v části o kultivované francouzštině, může být zcela jednoduše převedena do standardního registru například následovně: *Le spectacle était très beau*. (v českém jazyce: Představení bylo velmi krásné.).

3.2.3. Registr *familier*

Familiární nebo hovorová jazyková rovina je jazyk běžné komunikace, který je používán ve všech prostředích, ale zároveň se mu mluvčí často vyhýbá, pokud jde o oficiální projevy nebo o komunikaci s výše postavenými lidmi. Může se objevit v psané i mluvené formě. Jedná se o jazyk používaný v komunikaci s našimi blízkými, rodinou, přáteli nebo blízkými kolegy.⁶⁰ Tato francouzština zjednodušuje jazyk a umožňuje tak předat informaci rychleji. V mluvené formě se projevuje například zánikem koncového *-e*.

Vzhledem k tomu, že familiární francouzština nerespektuje jazykovou normu, není považována za korektní. Z pohledu lexika zde nalezneme často zkrácené tvary dlouhých slov jako například *la fac* místo *la faculté*, *la géo* místo *la géographie* nebo *d'ac* namísto *d'accord*. Věty jsou zpravidla mnohem kratší než u výše uvedených registrů, projev se dělí na kratší jednoduché věty. Typickým jevem je také vynechání záporné částice *ne*, například „*Je sais pas*.“ namísto „*Je ne sais pas*.“. Otázka je často tvořena intonací, převažuje slovesný rod činný. Setkáváme se také se záměnou zájmena *nous* za *on*: „*On est content*.“ místo „*Nous sommes contents*.“ Všechny tyto prvky poukazují především na to, že hlavní funkce familiární francouzštiny je zkrácení jazykového projevu a umožnění rychlejší a uvolněnější komunikace.

V případě již výše užívané věty by se ve familiární francouzštině mohlo objevit například: *Le spectacle était vachement beau*. (v češtině: Představení bylo strašně krásný.)

---

⁶⁰ ŠABRŠULA, Jan, *Nové kapitoly z rozboru moderní francouzštiny I., Jednotky distinktivní*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1985, str. 133.

3.2.4. Registr *populaire*

Posledním jazykovým registrem je populární, lidová francouzština označovaná jako *populaire*. Je nutné hned na začátku říci, že hranice mezi populární a familiární francouzštinou je velmi tenká a rozlišit jednotlivé výrazy je často velmi těžké. Pojem *populaire* se objevuje relativně pozdě, a to v 19. století.⁶¹ Tímto registrem se zároveň zabývá pravděpodobně největší množství studií, protože se jedná o jazyk neustále se měnící. Vznikají mimo jiné i slovníky argotu. Mnohdy bývá uváděn rovněž název *langue des jeunes* (jazyk mladých) jelikož nejvíce využíván je právě mladými lidmi a často znepokojuje dospělé, především rodiče a profesory.⁶² Tento jazyk zahrnuje francouzštinu argotickou (*argotique*) a vulgární (*vulgaire*) a nejčastěji se objevuje v mluveném projevu. Je však nutné upřesnit rozdíl mezi českým a francouzským uchopením argotu. Francouzský argot odpovídá českému slangu, jedná se tedy o jazyk používaný v rámci určité společenské skupiny (studentů, dělníků, vojáků apod.), jak uvádí článek *Argot a slang*.⁶³ V této práci bude užíván argot dle francouzského uchopení.

Mezi prvky typické pro populární registr je nedodržování gramatických pravidel. Velmi časté je zkracování slov, které se hojně projevu i na výslovnosti, například *t'es* namísto *tu es* a podobně. Přestože se jedná o nejnižší stupeň francouzského jazyka, je nutno ocenit jeho velkou vynalézavost projevující se ve formě nekonečných metafor, neologismů, výpůjček z cizích jazyků nebo například nejrůznější transformací slov. Populární francouzština také umožňuje *kódování* jazyka – každé sociální skupina užívá specifických výrazů, jenž nemusí být chápány skupinou druhou.

V populární francouzštině by v předchozích bodech prezentovaná věta mohla být vyjádřena následovně: *Le spectacle était full cool*.⁶⁴ (v češtině: Představení bylo fakt hustý.)

---

⁶¹ GADET, Françoise, *La variation sociale en français*, Paříž, Éditions Ophrys, 2007, str. 115.

⁶² PODHORNÁ-POLICKÁ, Alena, *Universaux argotiques des jeunes: analyse linguistique dans les lycées professionnels français et tchèques*, Brno, Masarykova univerzita, 2009, str. 185.

⁶³ TROST, Pavel, *Argot a slang*, Praha, Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, ročník 1, č. 4, 1935, s. 240-242. [cit. 1. 5. 2019]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=61>.

⁶⁴ *full* je přejato z anglického jazyka, kde je užíváno především jako adjektivum. Populární francouzština ho zde používá jako adverbium.

3.2.5. Lexikografické značení registrů ve slovnících

Tabulka č. 2 uvedená níže představí značení jednotlivých registrů ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*.

Slovník	Značka kultivovaného registru	Značka standardního registru	Značka familiárního registru	Značka populárního registru
Le Petit Robert	<i>littér.</i> ¹	<i>cour.</i> ²	<i>fam.</i> ³	<i>pop.</i> ⁵ , <i>vulg.</i> ⁴ <i>arg.</i> ⁶
Larousse	<i>litt.</i> ¹	<i>cour.</i>	<i>fam.</i>	<i>très fam.</i> ⁷ , <i>arg.</i> , <i>vulg.</i>
TLFi	<i>littér.</i>	<i>cour.</i>	<i>fam.</i>	<i>pop.</i> , <i>arg.</i> , <i>trivial.</i> , <i>vulg.</i>

Tabulka č. 2: Lexikografické značení jazykových registrů

¹ *littéraire*

² *courant*

³ *familier*

⁴ *vulgaire*

⁵ *populaire*

⁶ *argotique*

⁷ *très familier*

Ve všech výše uvedených slovnících se objevuje značkování kultivovaného registru. Nejblíže tomuto registru se jeví označení *littéraire*, jenž je uváděno ve všech třech slovnících. Vyskytuje se však jen velmi málo stejně jako značení standardního registru. Vzhledem k tomu, že se jedná o výrazy běžně užívaného jazyka, značkování tohoto registru se může jevit jako zbytečné, neboť by musela být označena většina výrazů obsažených ve slovnících. Největší důraz tedy lexikografie klade na značení nestandardních registrů (tedy familiárního a populárního, kde ještě vymezuje vulgární, argotické a jiné výrazy), které svým užíváním vybočují z běžně užívaného, normativního jazyka. I proto se jeví jako nejzajímavější volba zkoumat právě nestandardní jazyk.

4 Praktická část

Praktická část bude rozdělena na dvě podkapitoly, z nichž první představí postup vypracování analýzy, druhá bude poté prezentovat samotnou analýzu a představí její výsledky.

4.1 Metodologie

Praktická část práce vychází primárně z elektronické verze slovníku *Le Petit Robert*, jehož získaný korpus slov bude následně ověřen v dalších slovnících obecného jazyka, *Larousse* a *TLFi*), které byly představeny v teoretické části. Pro hlubší analýzu budou vybrány čtyři nestandardní registry, a to registr familiární, populární, vulgární a argot (dle francouzského uchopení). Vzhledem k tomu, že se jedná o nejproblematičtější a nejčastěji značené registry, je pravděpodobné, že jednotlivé značkování se v různých slovnících může lišit. Pro účel výzkumu bude zkoumán vzorek dvaceti slov, slovních spojení a frazeologismů z každého registru a zároveň bude ověřeno, zda se jejich značení shoduje i v dalších dvou slovnících. Tato metodologie se jeví jako nejvíce objektivní vzhledem k rozsahu slovníkových hesel. Cílem analýzy tohoto vzorku slov je poukázat na odlišnosti, příp. shody ve značení registrů. Pro potřeby bakalářské práce se omezený korpus osmdesáti slov jeví jako dostačující pro náznak tendencí.

Elektronický slovník *Le Petit Robert* byl vybrán pro svou snadnou manipulaci s vyhledáváním konkrétních jevů, v našem případě tedy vyhledání slov dle požadovaného registru. Do pole rozšířeného vyhledávání bude zadána značka registru, kterou slovník používá, a jež byla představena v podkapitole 3.2.5. o lexikografickém značení registrů ve slovnících. Zprvu tedy bude zadána zkratka *fam*. Slovník vyhledá všechna slova, jež ve svém výkladu obsahují tuto zkratku. Pro výzkum práce bude vybrán vzorek prvních dvaceti slov, jež slovník nabídl. Je však nutné dbát na to, aby se značkování přímo vztahovalo k danému slovu, často se totiž stává, že se značení registru nevztahuje k samotnému výrazu, ale k jeho ekvivalentu v jiných jazykových registrech, který slovník pro porovnání nabízí. Takovéto zavádějící výrazy byly z korpusu samozřejmě vyřazeny. Slova, frazémy či slovní spojení budou zaznamenány spolu s jejich definicemi a užitím do tabulek. Pokud se značení registru bude vztahovat pouze na výskyt daného slova ve slovním spojení či frazému, budou označena kurzívou.

Finální korpus, vytvořený na základě slovníku Le Petit Robert, se seznamem 80 slov rozdělených do čtyř jazykových registrů bude následně ověřen ve slovníku *Larousse*. Zejména v případech, kdy se jedná o slovní spojení, bude nutné vyhledat vždy stejný význam daného výrazu, aby byla zaručena jednotnost analýzy. Do tabulek bude zaznamenána značka jazykového registru uvedená ve slovníku, také bude vypsána jeho definice a užití, pokud ho slovník ve svém výkladu zařazuje. U slovníku *TLFi* bude postup zcela identický. Nakonec na základě získaných dat bude znázorněn výskyt jednotlivých značek ve všech třech slovnících pro každou analýzu zvlášť. V poslední řadě budou graficky znázorněny celkové počty zastoupení jednotlivých nestandardních registrů ve všech třech slovnících na základě korpusu 80 slov, s nimiž byl výzkum prováděn.

4.2 Analýza stanoveného korpusu

Následující podkapitola představí analýzu korpusu obsahujícího 80 slov. Dělit se bude na čtyři části, z nichž každá představí dvacet slov či slovních spojení řazených k danému registru. Na konci každé skupiny pak budou představeny sumarizační tabulky vyjadřující výskyty jednotlivých registrů v každém ze tří analyzovaných slovníků.

4.2.1. REGISTR *FAMILIER*

1. ABATTIS

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Au pluriel <i>Les abattis</i> . Bras et jambes. <i>Loc.</i> <i>Numéroter ses abattis</i> : se préparer à une lutte comme si on risquait de perdre l'intégrité et la disposition de ses membres. <i>Tu peux numéroter tes abattis !</i> (menace).

Larousse	fam.	Bras et mains; pieds et jambes. <i>Numérote tes abattis !</i> Prépare-toi à te battre !
TLFi	arg.	- Bras et jambes d'une personne. - <i>Numéroter ses abattis.</i> Être sur ses gardes contre les coups de son adversaire notamment au moment d'engager la lutte, comme si on risquait de ne pas retrouver, après le combat, la disposition de ses membres si on ne les marquait pas d'avance

2. ABATTRE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Abattre qqn,</i> l'assassiner avec une arme à feu.
Larousse	bez značení	Tuer qqn avec une arme à feu.
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

3. ABDOS

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Des abdos</i>
Larousse	fam.	Exercices de gymnastique destinés à renforcer ses muscles: <i>Faire des abdominaux.</i> Abréviation <i>fam. abdos.</i>
TLFi	výraz se nevyskytuje	

4. ABEILLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Avoir les abeilles</i> : être agité, énervé
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

5. ABÎMER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Abîmer qqn.</i> Le meurtir, le blesser par des coups.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

6. ABONNEMENT

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Habitude régulière, réitération (d'un évènement). <i>Il a encore</i>

		<i>eu un accident, c'est un abonnement !</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

7. ABONNER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Être abonné à : être coutumier de, avoir pris l'habitude de. Il a encore eu un accident; il y est abonné !</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

8. ABOUTIR

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Arriver finalement (dans un lieu, parfois imprévu). <i>Après deux heures de marche, ils ont abouti dans un village.</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	fam.	Arriver quelque part.

9. ABREUVER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>S'abreuver</i> : boire abondamment.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	bez značení	<i>S'abreuver de.</i> S'enivrer.

10. ABRUTI

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Sans intelligence. <i>Ce type est complètement abruti.</i> → demeuré, idiot, stupide.
Larousse	injur.	Qui n'est pas intelligent ; idiot : <i>Espèce d'abruti !</i>
TLFi	fam.	Superlatif de stupide.

11. ABUS

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Il y a de l'abus,</i> de l'exagération; les choses vont trop loin.
Larousse	fam.	<i>Il y a de l'abus.</i> C'est exagéré ; cela dépasse les bornes.
TLFi	fam.	<i>(Il) y a de l'abus.</i>

12. ABUSER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Téléphoner à trois heures du matin, vraiment il abuse ! → exagérer</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	cour.	Exagérer dans l'usage d'une possibilité, d'une liberté.

13. ACADÉMIE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. et vielli	Aspect du corps nu. <i>Elle a une superbe académie.</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	fam.	Corps. Anatomie.

14. ACCAPARER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Occuper indûment. <i>Elle accapare la salle de bains pendant des heures.</i>
Larousse	bez značení	S'emparer de qqch à son seul profit.
TLFi	bez značení	Prendre ou garder abusivement et à son usage exclusif quelque

		chose ou quelqu'un qui de droit appartient aussi à autrui.
--	--	--

15. ACCÉLÉRATEUR

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Appuyer sur l'accélérateur</i> , sur la pédale d'accélérateur. (šlápnout na plyn)
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

16. ACCIDENTÉ

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Qui a subi un accident. <i>Personne accidentée sur la voie publique.</i>
Larousse	bez značení	Qui a subi un accident. <i>Les accidentés du travail.</i>
TLFi	bez značení	Victime d'un accident et plus particulièrement d'un accident de travail.

17. ACCORD

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	<i>Pas d'accord !</i>
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

18. ACCOSTAGE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Action d'accoster qqn.
Larousse	bez značení	Action d'accoster ; son résultat.
TLFi	pop.	Action d'accoster.

19. ACCOTER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Vivre en concubinage.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

20. ACCOUCHER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam.	Se décider à parler. <i>Alors, tu accouches ?</i>
Larousse	fam.	<i>Accouche ! Parle ; explique-toi</i>
TLFi	fam.	Parler.

Tabulka č. 3 prezentovaná níže představuje shrnutí výskytu jednotlivých registrů v konzultovaných slovních během zkoumání registru familiárního.

	fam.	pop.	vulg.	arg.	výraz se nevyskytuje	bez značení	jiné
Le Petit Robert	20	-	-	-	-	-	-
Larousse	4	-	-	-	11	4	1 ⁶⁵
TLFi	5	1	-	1	9	3	1 ⁶⁶

Tabulka č. 3: Výskyt registrů při analýze familiárního registru

⁶⁵ injurieux

⁶⁶ courant

V případě analýzy familiárního registru se mezi slovníky objevují velmi markantní rozdíly. Značení *fam.* se v *Larousse* objevuje z dvaceti zkoumaných výrazů pouze čtyřikrát, a to v případě slov *accoucher*, *abus*, *abdos* a *abattis*. Ve více než polovině (celkem v 11 případech) v tomto slovníku hledaná slova či slovní spojení vůbec nenacházíme a ve čtyřech případech nenesou žádnou značku jazykového registru.

Téměř stejnou tendenci je možné pozorovat i u slovníku *TLFi*. Zde je značení *fam.* uvedeno v pěti případech, a to u výrazů *accoucher*, *académir*, *abus*, *abruti* a *aboutir*. Stejně jako v *Larousse*, i u *TLFi* je poměrně častá úplná absence výrazů, jež byly nalezeny v *Le Petit Robert*.

Jednoznačná shoda v případě všech tří slovníků se objevuje pouze dvakrát z dvaceti zkoumaných výrazů, a to u slov *abus* a *accoucher*. Jedná se o velmi malý výskyt jednotnosti značení a s přihlédnutím k padesátiprocentní absenci hledaných výrazů ve slovnících *Larousse* a *TLFi* je pravděpodobné, že příčinou by mohl být rozdílný výběr příkladů mezi jednotlivými slovníky. *Le Petit Robert* navíc i u zcela běžně užívaných neutrálních slov, jako jsou například *accélérateur*, *accord*, nebo *abeille* uvádí i slovní spojení, jenž se svým významem řadí k familiárnímu registru. S těmito variantami ostatní dva slovníky mnohdy vůbec nepracují a uvádějí pouze základní význam těchto slov.

4.2.2. REGISTR POPULAIRE

1. ABÎMÉ

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Blessé, défiguré, enlaidi.
Larousse	bez značení	En mauvais état.
TLFi	bez značení	Qui a subi un dommage, une dégradation de sa valeur.

2. ACCROCHER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Se l'accrocher (la ceinture). <i>Tu peux toujours te l'accrocher ! rien à faire, je refuse.</i>
Larousse	très fam.	<i>très fam. Tu peux te l'accrocher ! Tu peux être sûr que tu ne l'auras pas !</i>
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

3. ALLER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	<i>Aller au pain, aller l'acheter.</i>
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

4. ALLONGER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Étendre à terre (un adversaire). <i>Il l'a allongé au tapis.</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	fam.	<i>Allonger un boxeur au tapis, allonger</i>

		<i>quelqu'un d'un coup de poing. L'étendre à terre.</i>
--	--	---

5. ARBI

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop., péj.	Indigène d'Afrique du Nord.
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	arg., péj.	Arabe. Langue arabe. <i>Parler arbi.</i>

6. ARPION

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Pied. <i>Avoir mal aux arpions.</i>
Larousse	arg.	Pied.
TLFi	arg.	Le plus souvent au pluriel. <i>Pied</i>

7. BÂCHE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Drap de lit. → toile. <i>Se mettre dans les bâches.</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	arg.	<i>Se coller sous la bâche,</i> Se coucher.

8. BALÈZE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop., fam.	- Grand et fort. <i>Elle est balèze.</i> N. <i>Un gros balèze.</i> - Savant, instruit. <i>Il est balèze en maths.</i>
Larousse	fam.	Très fort, physiquement ou intellectuellement.
TLFi	arg.	Personnage bâti en force. S'applique également aux objets, aux constructions qui en imposent par la puissance qu'elles dégagent.

9. BALLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Testicule.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

10. BASTRINGUE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Bal de guinguette, dancing populaire. L'orchestre « <i>jetait au loin sa musique de</i>

		<i>bastringue, maigre et sautillante » (Maupassant).</i>
Larousse	fam.	Bal populaire ; guinguette.
TLFi	pop., péj.	Bal populaire. <i>Aller au bastringue</i>

11. BATTEUR

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	drummeur, percussionniste. <i>Elle est batteur.</i>
Larousse	bez značení	Joueur d'instruments à percussion, en partic. de batterie (drummer).
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

12. BIBI

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Moi. <i>C'est pour bibi.</i>
Larousse	fam.	Moi : <i>Et qui va le faire ? C'est bibi !</i>
TLFi	pop.	Moi.

13. BIGNOLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Concierge (femme).
Larousse	slovník slovo neobsahuje	

TLFi	arg.	pozn. Objevuje se zde pouze jako <i>bignolle</i> . Concierge.
------	------	--

14. BIGORNER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Abîmer, tordre. <i>Bigorner sa bagnole contre un arbre.</i>
Larousse	fam.	Donner des coups à qqn.
TLFi	pop.	Donner des coups, frapper.

15. BONJOUR

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	<i>Bien le bonjour.</i> → salut, salutation.
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	fam.	<i>Bien le bonjour.</i>

16. BONSOIR

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	<i>Bien le bonsoir !</i>
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	fam.	<i>Bien le bonsoir !</i>

17. BOSCOT

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Bossu.
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	pop.	Personne petite et bossue ; bossu.

18. BOULOT

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	Nourriture.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

19. BOURGEOIS

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	(XV ^e). <i>Ma bourgeoise</i> : ma femme.
Larousse	fam. et vielli	Épouse.
TLFi	bez značení	Femme, épouse.

20. BOURRER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	pop.	- <i>Je vais lui bourrer la gueule. Se battre. Ils se sont bourrés (de coups).</i>

		- <i>Se bourrer.</i> S'enivrer.
Larousse	fam., très fam.	- <i>fam. Bourrer qqn de coups.</i> Le battre violemment - <i>très fam. Se bourrer la gueule.</i> S'enivrer.
TLFi	arg., bez značení	- <i>arg. Bourrer la gueule à qqn.</i> Le frapper. - <i>bez značení: Se bourrer de coups.</i> S'accabler mutuellement de coups

Níže prezentovaná tabulka znázorňuje zastoupení nestandardních registrů ve třech analyzovaných slovnících vyskytujících se při zkoumání korpusu dvaceti slov označených jako *populaire*.

	fam.	pop.	vulg.	arg.	výraz se nevyskytuje	bez značení	jiné
Le Petit Robert	1 ⁶⁷	20	-	-	-	-	1 ⁶⁸
Larousse	7	-	-	1	10	2	2 ⁶⁹
TLFi	3	4	-	6	5	2	2 ⁷⁰

Tabulka č. 4: Výskyt registrů při analýze populárního registru

Při analýze populárního registru je možné vidět o něco větší rozmanitější dělení, než tomu bylo v předchozím případě. Kromě analyzovaného registru se zde objevují i další značky. Slovník *Larousse* uvádí v sedmi případech familiární registr. Rovněž používá i

⁶⁷ U výrazu *balèze* (č. 8) slovník *Le Petit Robert* uvádí dvojí značení: *pop.* a *fam.*

⁶⁸ U výrazu *arbi* (č. 5) slovník *Le Petit Robert* uvádí dvojí značení, a to *pop.* a *péj.*

⁶⁹ U výrazu *accrocher* (č. 2) slovník *Larousse* uvádí značení *très fam.*, dále pak u *bourrer* (č. 20) uvádí dvojí značení, a to *fam.* a *très fam.*,

⁷⁰ U výrazů *bastringue* (č. 10) a *arbi* (č. 5) slovník TLFi uvádí dvojí značení: v případě *bastringue* značky *péj.* a *pop.*, u *arbi* se objevuje *arg.* a *péj.*

argot, avšak pouze jedenkrát. Poměrně překvapivě se jeví zjištění, že značka populárního registru se v analyzovaném korpusu neobjevuje ani jednou. Je tedy patrné, že se slovník příklání spíše ke značení *fam.* eventuálně *très fam.* Shoda se slovníkem *Le Petit Robert* byla nalezena pouze v jednom případě, a to u výrazu *balèze* (č. 8), avšak je zapříčiněna tím, že zde *Le Petit Robert* uvádí dvojí značení (*fam.* a *pop.*) a v jednom z nich se s *Larousse* shoduje. Shoda slovníku *Larousse* bohužel nebyla shledána ani se slovníkem *TLFi*, kde byl objeven pouze jeden případ jednotnosti značení, a to u slova *arpion* (č. 6). V celkovém počtu dvaceti analyzovaných slov se pak výrazy v *Larousse* v 50 % vůbec nevyskytují.

Dle analyzovaných dat slovník *TLFi* používá značkování *pop.* ve čtyřech případech. Ani zde tedy shoda mezi slovníky není příliš vysoká. O něco více se v této skupině objevuje značkování argotu, a to celkem šestkrát. Se slovníkem *Le Petit Robert* byla nalezena shoda u pěti slov, v jednom případě to však bylo zapříčiněno dvojitým značkováním slova *arbi* (č. 5), u něž *Le Petit Robert* uvádí *péj.* a *pop.*, zatímco *TLFi* jej označuje pouze jako pejorativní. Na rozdíl od *Larousse* u slovníku *TLFi* byla nalezena poměrně velká část hledaných výrazů, absence byla zaznamenána pouze v pěti případech.

Stoprocentní shoda, tedy shoda ve všech třech zkoumaných slovnících, nebyla potvrzena ani v jednom z dvaceti analyzovaných případů.

4.2.3. REGISTR VULGAIRE

1. ALLONGER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>S'allonger.</i> Accepter les relations sexuelles (femme).
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

2. BATTRE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>Se battre les couilles :</i> je m'en moque.
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

3. BITE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	nom féminin. Pénis.
Larousse	vulg.	Pénis.
TLFi	pop.	Membre viril.

4. BORDEL

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	Maison de prostitution.
Larousse	vulg.	Maison de prostitution.
TLFi	trivial	Lieu de prostitution.

5. BOTTE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>Chier dans les bottes de</i> <i>qqn :</i> exagérer, dépasser la mesure.
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

6. BOXON

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	- Bordel. - Grand désordre
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	arg.	- Maison de prostitution. - Désordre

7. BRANLÉE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	- Masturbation. → <i>branlette.</i> - Fait d'être battu. <i>Ils ont pris une branlée.</i>
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

8. BRANLER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	- Masturber (qqn). - Faire, fabriquer.
Larousse	vulg., fam.	- <i>vulg. Se branler. Se masturber.</i> - <i>fam. Faire.</i>
TLFi	fam., trivial	- <i>fam. Qu'est-ce qu'il branle? Que fait-il?</i> - <i>trivial</i> : Masturber.

9. BRISER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>Il commence à me les briser menu. Casser.</i>
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

10. BULLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>Ça va chier des bulles.</i>
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje.	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

11. BURETTE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	Testicules.
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

12. BURNES

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	Testicules.

Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	slovník slovo neobsahuje	

13. CHATTE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	Sexe de la femme.
Larousse	slovník slovo pouze zmiňuje, uvádí příklady jen tvaru <i>chat</i>	
TLFi	slovník slovo pouze zmiňuje, uvádí příklady jen tvaru <i>chat</i> , <i>chatte</i> je bez značení	

14. CHIASSE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	Diarrhée. <i>Avoir la chiasse</i> ; figuré: avoir peur.
Larousse	vulg.	Diarrhée.
TLFi	pop.	Diarrhée, colique.

15. CHIER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	- Se décharger le ventre des excréments, déféquer.

		- <i>Faire chier qqn</i> , l'embêter, ennuyer
Larousse	vulg., très fam.	- <i>vulg.</i> Déféquer. - <i>très fam.</i> <i>Faire chier</i> . Importuner vivement.
TLFi	trivial	- Évacuer les excréments solides. - Embêter, ennuyer, contrarier (quelqu'un)

16. CHLINGUER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	fam. a vulg.	- Puer. → empester. - Répandre une mauvaise odeur de.
Larousse	très fam.	Sentir mauvais.
TLFi	arg., pop.	Puer.

17. CLOQUE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	<i>Être en cloque</i> , enceinte.
Larousse	très fam.	<i>Être en cloque</i> . Être enceinte.
TLFi	arg., pop.	<i>Être en cloque</i> . Être enceinte

18. CONARD

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg.	Imbécile, crétin.
Larousse	très fam.	Imbécile, crétin.
TLFi	slovník slovo neobsahuje	

19. CONCHIER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg. et littér.	Souiller d'excréments.
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	vulg.	Souiller d'excréments.

20. COUILLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	vulg. et fam.	- Testicule. - Une erreur, un ennui.
Larousse	vulg.	Testicule.
TLFi	fam., trivial	- <i>trivial</i> : Testicule - <i>fam.</i> <i>Tu me fais mal aux couilles, me casse pas les couilles, j'en ai plein les couilles.</i> Expressions signifiant l'ennui ou l'agacement.

Níže uvedená tabulka shrnuje jednotlivá značení jazykového registru vyskytující se ve třech analyzovaných slovnících při zkoumání dvaceti slov značených ve slovníku *Le Petit Robert* zkratkou *vulg.*

	fam.	pop.	vulg.	arg.	výraz se nevyskytuje	bez značení	jiné
Le Petit Robert	7 ⁷¹	-	20	-	-	-	-
Larousse	1 ⁷²	-	6	-	10	-	3 ⁷³
TLFi	2	4 ⁷⁴	1	3	8	-	3 ⁷⁵

Tabulka č. 5: Výskyt registrů při analýze vulgárního registru

Při analýze výsledků zkoumání vulgárního registru došlo k poměrně překvapujícím výsledkům. Jako poprvé je zde nalezena početnější shoda slovníků *Larousse* a *Le Petit Robert*. Zároveň se jedná o doposud nevyšší míru jednotnosti dvou slovníků s celkovým počtem šesti případů shodného značkování. Stoprocentní shodu u všech třech slovníků ale analýza neprokázala. *TLFi* dle výsledků příliš nepracuje se značkou *vulg.* a volí spíše označení *trivial*, ale celkem čtyřikrát se objevuje také *populaire*. S *Le Petit Robert* se shoduje pouze v jediném případě, a to ve značení výrazu *conchier* (č. 19). Stejně jako u předchozích analýz, u slovníků *Larousse* a *TLFi* byla shledána téměř 50 % absence hledaných výrazů. Naopak rozdílným jevem je zde poměrně početné dvojí značení jazykového registru u *Le Petit Robert*, které se objevilo celkem sedmkrát z dvaceti zkoumaných výrazů a jednalo se vždy o kombinaci značek *vulg.* a *fam.*

4.2.4. REGISTR ARGOTIQUE

1. ABATTAGE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	<i>Avoir de l'abattage.</i> <i>Avoir une haute stature, une grande vigueur.</i>

⁷¹ U výrazů *botte* (č. 5), *branlée* (č. 7), *burnes* (č. 12), *chatte* (č. 13), *chier* (č. 15), *chlinguer* (č. 16) a *couille* (č. 20) *Le Petit Robert* uvádí dvojí značení: *vulg.* a *fam.*

⁷² U výrazu *branler* (č. 8) uvádí *Larousse* značku *fam.* a *vulg.*

⁷³ *Larousse* uvádí u výrazů *chlinguer* (č. 16), *cloque* (č. 17) a *conard* (č. 18) značku *très fam.*

⁷⁴ *TLFi* uvádí dvojí značkování u výrazů *chlinguer* (č. 16) a *cloque* (č. 17), a to *arg.* a *pop.*

⁷⁵ *TLFi* uvádí u *bordel* (č. 4) značení *trivial*, u *branler* (č. 8) a *couille* (č. 20) užívá značek *fam.* a *trivial*.

Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	v tomto spojení se nevyskytuje	

2. ABOULER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	- <i>Abouler</i> ou <i>s'abouler</i> : arriver - Donner. <i>Aboule le fric !</i>
Larousse	fam.	Donner ; remettre. <i>Aboule ton portable !</i>
TLFi	arg.	Apporter, donner vivement (qqc.)

3. ALLUMER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Tirer sur (qqn) avec une arme à feu.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	arg.	<i>Allumer qqn.</i> Faire feu sur; tirer (avec une arme) sur.

4. ALPAGUER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Appréhender, arrêter

Larousse	arg.	Appréhender ; arrêter. <i>La police a alpagué son complice.</i>
TLFi	slovník slovo neobsahuje	

5. ANTISÈCHE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	<i>Scol.</i> Morceau de papier, aide-mémoire contenant des informations dont se sert frauduleusement le candidat à un examen
Larousse	fam.	Aide-mémoire, feuille sur laquelle un élève a copié des dates, des formules, etc., et qu'il utilise en fraude à un examen.
TLFi	slovník slovo neobsahuje	

6. ARCHICUBE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	<i>Scol.</i> Ancien élève de l'École normale supérieure.

Larousse	arg.	<i>Scol.</i> Ancien élève de l'École normale supérieure.
TLFi	arg.	<i>Scol.</i> Élève ou ancien élève de l'École normale supérieure de garçons

7. ARROSAGE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	<i>Milit.</i> Bombardement, mitraillage méthodique.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	arg.	Action de bombarder d'une façon intense et continue

8. ATTIGER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Meurtrir, abîmer.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	arg.	Blesser, meurtrir.

9. BABA

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Postérieur.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	

TLFi	arg.	<i>arg.</i> Sexe de la femme ou région fessière.
------	------	--

10. BAILLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	L'eau, la mer.
Larousse	arg.	L'eau, la mer.
TLFi	arg.	L'eau.

11. BAISER

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Comprendre. <i>On n'y baise rien.</i>
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

12. BALANCE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Dénonciateur, dénonciatrice.
Larousse	arg.	Dénonciateur.
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

13. BARDA

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	L'équipement du soldat.
Larousse	arg.	<i>milit.</i> Chargement du soldat ; paquetage.

TLFi	fam.	Équipement porté à dos par le soldat en campagne.
------	------	---

14. BAROUD

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Combat. <i>Aimer le baroud.</i>
Larousse	arg.	Combat.
TLFi	arg.	Combat, bagarre.

15. BAVARD

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Avocat.
Larousse	arg.	Avocat.
TLFi	arg.	Avocat.

16. BEAU, BELLE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	<i>Se faire la belle</i> : s'évader.
Larousse	v tomto spojení se nevyskytuje	
TLFi	arg.	<i>Faire la belle. S'évader.</i>

17. BÉCANE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Machine, ordinateur.
Larousse	fam.	Toute machine sur laquelle qqn travaille

		(machine-outil, micro-ordinateur, etc.)
TLFi	arg.	Machine ou outil, spécifiés selon la profession ou l'intérêt de l'utilisateur

18. BÉNARD

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Pantalon.
Larousse	v tomto významu se nevyskytuje	
TLFi	v tomto významu se nevyskytuje	

19. BIFFE

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	Milit. Infanterie.
Larousse	bez značení	Infanterie.
TLFi	arg.	Infanterie de ligne.

20. BIFFETON

Slovník	Značení registru	Definice/užití
Le Petit Robert	arg.	des détenus. Courte lettre.
Larousse	slovník slovo neobsahuje	
TLFi	arg.	des détenus.

Následující tabulka vyjadřuje zastoupení jednotlivých registrů ve třech slovnících v případě analýzy argotu a přehledně tak prokáže, v jaké míře se slovníky ve značení jazykových registrů shodují.

	fam.	pop.	vulg.	arg.	výraz se nevyskytuje	bez značení	jiné
Le Petit Robert	-	-	-	20	-	-	-
Larousse	3	-	-	7	9	1	-
TLFi	1	-	-	13	6	-	-

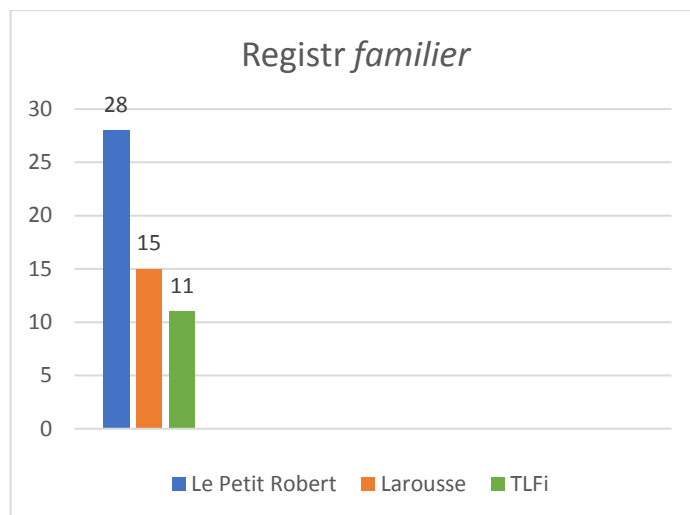
Tabulka č. 6: Výskyt registrů při analýze argotického registru

Ve výsledcích analýzy argotu je možno pozorovat s jistotou největší shodu u všech třech slovníků. Dokonce i slovník *Larousse*, jenž téměř vždy vykazoval velké množství neshody, zde uvádí sedmkrát značku argotu, a shoduje se tak v těchto případech se slovníkem *Le Petit Robert*. Je zde opět relativně vysoká míra absence hledaného výrazu, konkrétně v devíti zkoumaných případech požadovaný výraz či spojení nebylo nalezeno.

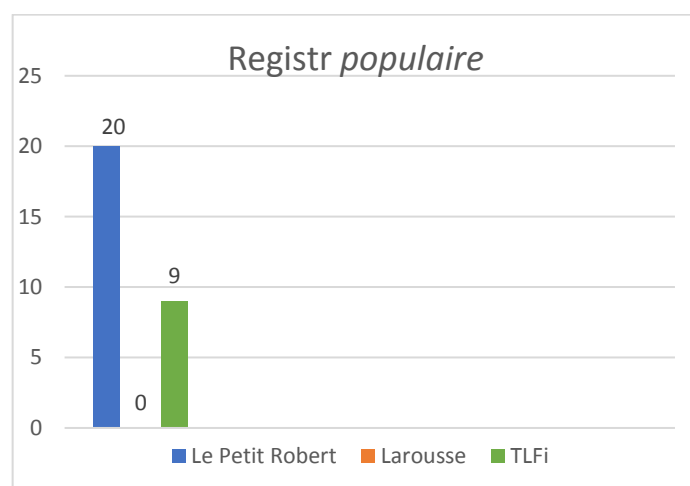
Zcela určitě největší jednotnost značení byla shledána mezi slovníky *Le Petit Robert* a *TLFi*, v nichž byla prokázána shoda ve 13 hledaných výrazech. Často se objevují i identické definice či příklady užití. Absence hledaných výrazů zde byla relativně nízká, nebylo nalezeno celkem 6 požadovaných.

Nakonec i celková shoda všech tří slovníků vykazuje nejvyšší počet právě při analýze argotu. Stoprocentní shoda ve značení jazykového registru byla nazelena u slov *archicube* (č. 6), *baille* (č. 10), *baroud* (č. 14) a *bavard* (č. 15).

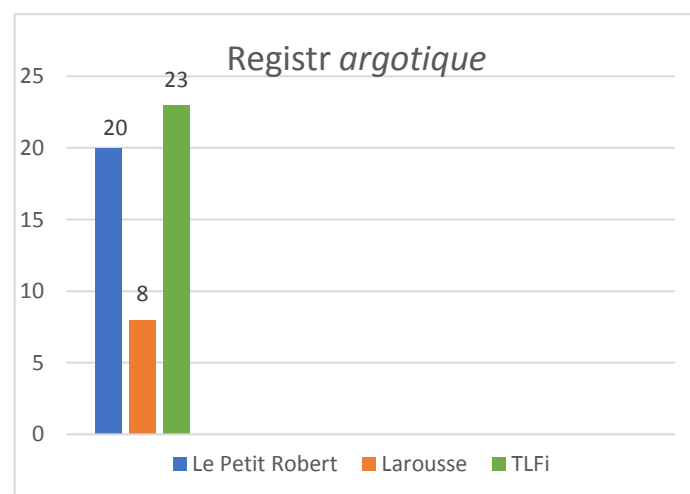
Čtyři níže prezentované grafy znázorňují výskyt familiárního, populárního, vulgárního a argotického registru ve vzorku osmdesáti slov, jež byly představeny v tabulkách. Přestože se v porovnání s obsáhlostí slovníků jedná pouze o vzorek vybraných slov, je i tak možné pozorovat, jaká značkování dané slovníky upřednostňují.

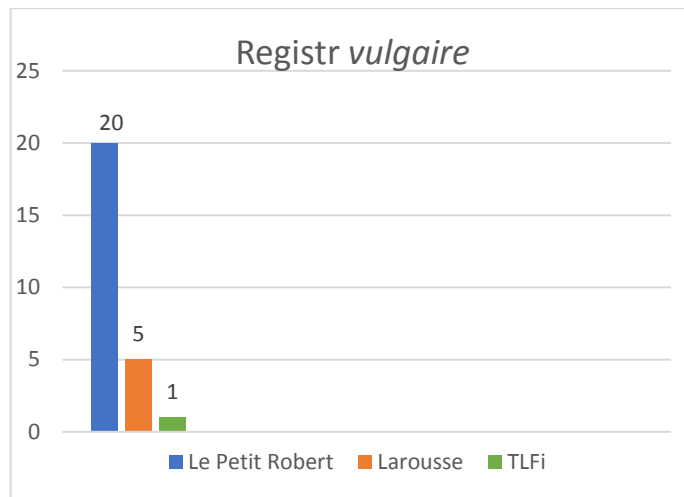
Graf č. 1: Znáznornění výskytu familiárního registru ve slovnících

Graf č. 2: Znáznornění výskytu populárního registru ve slovnících

Graf č. 3: Znáznornění výskytu argotu ve slovnících

Graf č. 4: Znázornění výskytu vulgárního registru ve slovnících

výraz	jazykový registr
archicube	arg.
baille	arg.
baroud	arg.
bavard	arg.
abus	fam.
abdos	fam.

Tabulka č. 7: Výrazy vykazující stoprocentní shodu u všech analyzovaných slovníků

Na základě výše uvedených grafů, je možné vyvodit, že značení familiárního registru se nejčastěji objevuje ve slovníku *Larousse*, a to celkem 15x z osmdesáti zkoumaných případů. O něco méně je tento registr používán v *TLFi*, který nejčastěji řadí výrazy k argotu. Naopak nejméně se v tomto slovníku nachází značkování vulgárního registru, jenž nalezneme pouze v jednom případě. *TLFi* často označoval výrazy, jež byly uvedeny jako vulgární ostatními dvěma slovníky, jako *trivial*, *familier* či *argotique*. Ani v *Larousse* se *vulgaire* nevyskytuje příliš často, registr populární v něm pak nebyl nalezen ani jednou a byl nejčastěji uváděn jako familiární. Celkově se tento slovník často odchyloval od ostatních dvou, mnohdy byla shledána až 50 % absence hledaného výrazu. Dle tabulky č. 7 prezentované výše je možné vidět, že stoprocentní shoda výsledků byla shledána pouze u šesti výrazů z celkového počtu 80 slov. Rozdíly mezi těmito výsledky, zejména ty ve slovníku *Larousse*, by bylo možné přisuzovat k jeho limitovanějšímu obsahu. Oba dva zbývající slovníky jsou elektronickými verzemi a mnohdy nabízejí uživateli detailnější

výklad, který zahrnuje více příkladů užití daného slova a v tom důsledku mohou zahrnout více jazykových registrů než slovník tištěný.

5 Závěr

Tato práce měla tři hlavní cíle: představit lexikografii a jazykové slovníky, vymežit pojem jazykový registr a porovnat značení jazykových registrů ve slovnících obecného jazyka francouzského.

V první části byla zaměřena na slovníkové a lingvistické definice lexikografie. Informace čerpané jak z francouzských, tak českých zdrojů se v obou případech shodovaly. Rozdíly byly pozorovány snad jen v míře rozsáhlosti výkladů, avšak je nutno brát ohled na fakt, že lingvisté zabývající se lexikologií a lexikografií obecně budou ve svém výkladu přesnější a detailnější. Lexikografii byla tedy vymezena na lingvistickou disciplínu úzce spjatou s lexikologií, jejíž hlavní činností je tvorba slovníků, ale i zabývání se teorií jejich vzniku. Do této kapitoly byla zařazena i část věnovaná jazykovým slovníkům. Zde byla opět vymezena slovníková definice tohoto pojmu a představeny byly rovněž i výklady lingvistů. Důležité také bylo zmínit základní typologii slovníků, aby bylo upřesněno, s jakým druhem bude pozdější analýza pracovat. Na závěr této kapitoly byly detailně představeny tři francouzské výkladové slovníky *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*. Jejich struktura se v zásadě neliší a při prvotním zkoumání se jeví rozlišná pouze jejich hloubka výkladu.

Druhá kapitola pracovala s pojmem jazykový registr, který oproti předchozí části přinesl mnohem více rozporuplností. Bylo zjištěno, že terminologie registru není zcela jednotná. Ani v jazykových slovnících nebyly objeveny stejné výklady tohoto slova a ukázalo se, že slovníky navrhují vedle pojmu *registre* také pojem *niveau*. Ještě markantnější rozdíly však byly shledány u českých a francouzských romanistů, kde teorií bylo opravdu mnoho. Objevovaly se termíny jako subkód či subsystém jazyka, u francouzských lingvistů byly často uváděny pojmy *niveau* a *registre*, ale i zde nebyla nalezena stoprocentní terminologická jednotnost. Pro účel této práce byl vybrán termín registr. V následujícím bodě byly rozděleny a základně charakterizovány jazykové registry francouzského jazyka a také bylo představeno jejich značení ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*.

Praktická část této práce se zabývala porovnáním značení jazykových registrů francouzského nestandardního jazyka ve slovnících *Le Petit Robert*, *Larousse* a *TLFi*. Tato analýza se opírala o korpus osmdesáti slov vybraných na základě elektronické verze slovníku *Le Petit Robert*. Přestože se jednalo pouze o malou část obsahu těchto slovníků, na základě porovnání výsledků bylo možné konstatovat, že mezi značením jazykových registrů francouzského nestandardního jazyka jsou velké rozdíly, a to především v případě slovníku

Larousse. Tento slovník velmi často hledaná slova či spojení neobsahoval. Celková shoda ve značení registru byla potvrzena pouze v případě šesti z osmdesáti analyzovaných slov. Odchylky by tedy mohly být přisuzovány k rozdílným korpusům těchto tří slovníků. Vzhledem k tomu, že pouze v případě *Larousse* nebyla použita elektronická verze, ale verze tištěná, bylo by rovněž možné zkoumat, zda je míra detailnosti, hloubka výkladu a obsažený korpus rozdílný u elektronických a u tištěných slovníků.

6 Bibliografie

ATILF: *Centre national de ressources textuelles et lexicales*, [online], Université de Lorraine, [7. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr>.

CzechEncy: *Nový encyklopedický slovník češtiny*, [online], Masarykova Univerzita, Brno, 2012-2018, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

DARMESTETER, Arsène, *Romania*, Société des Amis de la Romania, Paříž, č. 39, 1881, dostupný také z: <https://www.persee.fr/collection/roma>.

DUBOIS, Jean et Claude, *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Paříž, Larousse, 1971.

DUBOIS, Jean, Collectif, *Larousse, Dictionnaire de la langue française. Lexis*, Paris, Larousse, 1979.

DUBOIS, Jean, *Dictionnaire de linguistique*, Paris, Larousse, 1973.

DUBOIS, Jean, Mathée GIACOMO, Louis GUESPIN, Christiane MARCELLESI, Jean-Baptiste MARCELLESI and Jean-Pierre MÉVEL, *Dictionnaire de linguistique*, Paříž, Larousse, 1973.

FILIPEC, Josef, ČERMÁK, František, *Česká lexikologie*, Praha, Academia, 1995.

FILIPEC, Josef, kolektiv, *Manuál lexikografie*, Praha, H&H, 1995.

GADET, Françoise, *La variation sociale en français*, Paříž, Éditions Ophrys, 2007.

GADET, Françoise, *Le français ordinaire*, Paříž, Armand Colin, 1989.

GREVISSE, Maurice, *Le bon usage : grammaire française; douzième édition refondue par André Goosse*, Paříž, Éditions Duculot, 1991.

GREVISSE, Maurice, *Le Bon usage 14e édition*, Bruxelles, De Boeck, 2008.

HANKS, Patrick, *Lexicography from Earliest Times to the Present, The Oxford Handbook of History of Linguistics*, Oxford, Oxford University, 2013.

CHMELOVÁ, Jitka, *Les sous-systèmes dans la langue*, v *Beiträge zur romanischen Philologie XIII č. 1-2*, Frankfurt nad Mohanem, Vittorio Klostermann, 1974.

JOLIN-BERTOCCHI, Sophie, *Les niveaux de langage*, Paříž, Hachette, 2003.

Le grand Larousse illustré: 90000 articles, 5000 illustrations, 355 cartes, 160 planches, chronologie universelle, atlas géographique, drapeaux du monde et de la francophonie. [2018]. Nouvelle édition 2019. Paris: Larousse.

LEHMANN, A., MARTIN-BERTHET, F., *La lexicologie*, Paříž, Armand Colin, 2005.

- MELČUK, Igor, MILIĆEVIĆ, Jasmina, *Introduction à la linguistique, volume 1*, Paříž, Hermann Éditeurs, 2014.
- NIKLAS-SALMINEN, Aino, *La lexicologie*, Armand Colin, Paříž, 1997.
- PALEK, Bohumil, *Základy obecné jazykovědy*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1989.
- PODHORNÁ-POLICKÁ, Alena, *Universaux argotiques des jeunes: analyse linguistique dans les lycées professionnels français et tchèques*, Brno, Masarykova univerzita, 2009.
- QUEMADA, Bernard, *Notes sur lexicographie et dictionnaire. Cahiers de lexicologie*, 51 (2), Paříž, Classiques Garnier, 1987.
- REY-DEBOVE, Josette, *Le domaine du dictionnaire, v Langage, La Lexicographie*, Paříž, Larousse-Didier, 1970.
- RIEGEL, Martin, PELLAT, Jean-Christophe, RIOUL, René, *La grammaire méthodique du français*, Paříž, PUF, 2001.
- ROBERT, Paul, *Le Petit Robert sous direction de REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette*, Paříž, Dictionnaires Le Robert, 2018.
- ROBERT, Paul, *Le Petit Robert sous direction de REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette*, Paříž, Dictionnaires Le Robert, 2014, el. verze.
- SIOUFFI, Gilles, VAN RAEMDONCK, Dan, *100 fiches pour comprendre la linguistique*, Paříž, Bréal, 1999.
- ŠABRŠULA, Jan, a kolektiv, *Základy francouzské lexikologie*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1983.
- ŠABRŠULA, Jan, KREJZOVÁ, Anna, SVOBODOVÁ, Jitka, *Základy jazykovědy pro romanisty*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1983.
- ŠABRŠULA, Jan, *Nové kapitoly z rozboru moderní francouzštiny I., Jednotky distinktivní*, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 1985.
- TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, [online], ATILF – CNRS & Université de Lorraine, [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr>.
- TROST, Pavel, *Argot a slang*, Praha, Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, ročník 1, č. 4, 1935. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=61>.
- WALTER, Henriette, *Le français dans tous les sens*, Paříž, Robert Laffont, 1988.

7 Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka č. 1: Tradiční znázornění jazykových rovin

Tabulka č. 2: *Lexikografické značení jazykových registrů*

Tabulka č. 3: Výskyt registrů při analýze familiárního registru

Tabulka č. 4: Výskyt registrů při analýze populárního registru

Tabulka č. 5: Výskyt registrů při analýze vulgárního registru

Tabulka č. 6: Výskyt registrů při analýze argotického registru

Tabulka č. 7: Výrazy vykazující stoprocentní shodu u všech analyzovaných slovníků

Graf č. 1: Znázornění výskytu familiárního registru ve slovnících

Graf č. 2: Znázornění výskytu populárního registru ve slovnících

Graf č. 3: Znázornění výskytu argotu ve slovnících

Graf č. 4: Znázornění výskytu vulgárního registru ve slovnících

Obrázek č. 1: Logo *Éditions Le Robert*

Obrázek č. 2: Logo *Larousse*

Obrázek č. 3: Logo *ATILF*

8 Seznam zkratek

litt.	littéraire
littér.	littéraire
cour.	courant
fam.	familier
vulg.	vulgaire
pop.	populaire
arg.	argotique
TLFi	Trésor de la langue française informatisé
péj.	péjoratif
ATILF	Analyse et traitement informatique de la langue française
injur.	injurieux
CNRTL	Centre national de ressources textuelles et lexicales

9 Résumé

Le mémoire de licence traite la question du marquage lexicographique des registres de langue dans les dictionnaires français de langue générale. Le but de ce travail est de présenter le cadre théorique comportant notamment les notions telles que la lexicographie, les dictionnaires de français, les registres de langues, et d'analyser le marquage lexicographique choisis dans trois dictionnaires français : *Le Petit Robert*, *Larousse* et *TLFi*.

Le travail est divisé en trois parties. Le premier chapitre présente la discipline lexicographique. Les définitions de ce terme proposées par les trois dictionnaires (*Le Petit Robert*, *Larousse*, *TLFi*) sont comparées avec des définitions des linguistes tchèques et français. La lexicographie est un domaine linguistique proche de la lexicologie et étudie la théorie de naissance des dictionnaires et son activité principale est leur création. Ce travail introduit également les différents types de dictionnaires et se concentre notamment sur trois dictionnaires généraux de langue française : *Le Petit Robert*, *Larousse* et *TLFi* dont la présentation globale se trouve à la fin de ce chapitre.

La partie suivante s'oriente vers la problématique des registres de langue. Comme dans le chapitre précédent, les définitions proposées par les trois dictionnaires sont comparées. Dans ce contexte, certains aspects distinctifs dans la terminologie des registres ont déjà été discernés. Il faut noter que les dictionnaires renvoient également au terme *niveau de langue*. Cependant leurs définitions ne sont pas uniformes comme nous le soulignons dans le chapitre en question. Ensuite, le travail présente de différentes interprétations proposées par des linguistes romanistes français et tchèques. La dénomination des registres n'est pas uniforme non plus. Certains linguistes proposent le terme *registre*, d'autres préfèrent *niveau*, *sous-code* ou encore *sous-système*. Pour les besoins de ce travail, nous avons opté pour le terme *registre* car il nous semble plus adéquat. Dans l'étape suivante, les registres de la langue française sont divisés en quatre types : soutenu, courant, familier, populaire et leurs caractéristiques principales sont présentées. Pour pouvoir analyser les marques lexicographiques des registres de langue, les différents marquages dans les trois dictionnaires sont comparés. Comme le marquage des registres du français standard (soutenu et courant) sont fréquemment absents dans les dictionnaires, il semble le plus intéressant d'analyser le marquage lexicographique des registres non-standards (familier, populaire, vulgaire et argotique).

La dernière partie de notre travail est d'ordre pratique, divisée en deux parties : la méthodologie et l'analyse. Pour analyser et comparer le marquage lexicographique des registres de langue dans *Le Petit Robert*, *Larousse* et *TLFi*, le travail comporte un corpus de 80 mots et expressions sélectionnés à l'aide du dictionnaire *Le Petit Robert* numérique et divisés en quatre groupes. Les marques lexicographiques proposées par *Le Petit Robert* sont ensuite notées dans des tableaux et comparées avec les informations trouvées dans les deux autres dictionnaires. Les résultats de l'analyse montrent une importante disparité entre les trois dictionnaires. De nombreux mots et expressions ne sont pas contenus dans le *Larousse* ou le *TLFi*, dans d'autres cas, les marques lexicographiques sont différentes de celles proposées par *Le Petit Robert*. Sur 80 expressions analysées, le travail n'a prouvé que 6 expressions ayant des marques identiques. Les résultats prouvent que la frontière entre les différents registres reste toujours très fine.